

ΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑΙ ΣΥΝΟΔΟΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΛΑΤΡΕΙΑΝ*

ΥΠΟ
ΒΑΣ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
Λέκτορος Θεολ. Σχολῆς Ἀθηνῶν

4. Η Δ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ.

Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνήλθεν ἐν Χαλκηδόνι ἀπὸ τῆς 8ης Ὀκτωβρίου ἕως τῆς 1ης Νοεμβρίου τοῦ 451 καὶ ἡσχολήθη μὲ τὴν καταδίκην τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ, («ἐν φαντασίᾳ φορέσαι τὴν σάρκα τὸν Κύριον Ἡμῶν Ἰησοῦν») δογματιζόντων, καὶ ἐθέσπισε τὸ ὀρθόδοξον δόγμα περὶ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο τελείων ἐν Χριστῷ φύσεων¹¹⁹, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον τοῦ δογματικοῦ οἰκοδομήματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ κριτήριον περὶ τῆς ὀρθοδοξίας πάσης μετὰ ταῦτα προσπάθειας ἐρμηγείας τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως καὶ καινοφανοῦς δοξασίας. Ἡ σπουδαιότης τοῦ δόγματος καὶ τὸ πολυάνθρωπον τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου (εἰς 630 ἀναβιβάζονται οἱ εἰς αὐτὴν συναθροισθέντες Πατέρες) συνετέλεσαν, ὥστε νὰ λάβῃ αὕτη ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνείδησιν.

᾿Ωμιλήσαμεν ἤδη περὶ τῆς κατ' ἀπαίτησιν τοῦ ἐκκλησιασματος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐγγραφῆς εἰς τὰ Δίπτυχα τῶν τεσσάρων πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου Β' (518-520) καὶ τῆς τελέσεως εἰδικῆς συνάξεως εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐν αὐταῖς συναχθέντων ἱερῶν Πατέρων (16 Ἰουλίου), ὡς καὶ περὶ τῆς κατ' ἀπαίτησιν τῶν μοναχῶν ἐπανεγγραφῆς τῶν ὀνομάτων τούτων (τῶν Συνόδων) εἰς τὰς ἱεράς δέλτους ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ. Ἡ γενομένη διὰ τοῦ διακόνου Σαμουὴλ «κήρυξις» τῆς τελέσεως τῆς αἰτουμένης «συνάξεως» ἔλεγε: «Γνωρίζομεν τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ ὅτιπερ τῇ αὔριον μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν ἐν ἀγίοις Πατέρων ἡμῶν καὶ ἐπισκόπων γενομένων τῶν κατὰ τὴν Χαλκηδονέων μητρόπολιν συναχθέντων καὶ βεβαιωσάντων ἅμα τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἐφέσῳ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 434 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

119. Ἐπὶ τοῦ Χριστολογικοῦ ἡ Σύνοδος ἀπεφάνθη: «Ἐπόμενοι τοίνυν τοῖς ἀγίοις Πατράσιν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν Ἰῶν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι... ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, Ἰῶν, Κύριον, μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, σφριζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἐκατέρας φύσεως καὶ εἰς ἕνα πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν μονογενῆ, Θεὸν Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καθάπερ καὶ τὸ τῶν Πατέρων ἡμῶν παραδέδωκε Σύμβολον» (Mansi 7, 116ABC).

συναχθεῖσιν ἁγίοις Πατράσι, τὸ σύμβολον τῶν τμη' ἁγίων Πατέρων...»¹²⁰. Ὁ δὲ λιβελλος τῶν μοναχῶν διελάμβανε ταῦτα: «τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ πάντας διεγειρον πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν αἰτοῦμεν ὑμᾶς, ὁσιώτατοι, ὅπως καὶ τὰς κατὰ καιρὸν ὑπὲρ εὐσεβείας συναθροισθείσας ἁγίας Συνόδους ἐντεθῆναι ταῖς αὐταῖς δέλτοις, τουτέστι τὴν τε ἐν Νικαίᾳ, ἐκφωνήσασαν τὸ ἅγιον Σύμβολον, ἐν ᾧ ἐβαπτίσθημεν καὶ βαπτίζομεν, καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦτο κυρώσασαν, καὶ τὴν ἐν Ἐφέσῳ ὁμοίως βεβαιώσασαν, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι ὡσαύτως ἐπισφραγίσασαν»¹²¹.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τὰ σημεῖα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἰδιαίτερος ἐνδιαφέρουν ἡμᾶς, διότι ἐπέδρασαν προσδιοριστικῶς ἐπὶ τῆς μετὰ ταῦτα πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι: α) ἡ ἡμερομηνία τῆς τελέσεως τῆς «συνάξεως» ἐπὶ Ἰωάννου Β' (16 Ἰουλίου), β) ἡ σύνδεσις τῆς ἑορτῆς μετὰ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, τὸ ὁποῖον παραιοῦται οὕτως ὡς ὁ συνδετικὸς κρίκος τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ γ) ἡ ἑορτή, ἐξ αὐτῆς τῆς ἐμφανίσεώς της, παρουσιάζεται ὑπὸ δύο μορφᾶς: ἡ μία θέλει τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης «τῶν ἐν ἁγίοις Πατέρων... τῶν κατὰ τὴν Χαλκηδονέων μητρόπολιν συναχθέντων», ἐνῶ ἡ ἑτέρα τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Τὰς δύο αὐτὰς μορφὰς συναντῶμεν εἰς τὴν μετὰ ταῦτα λειτουργικὴν παράδοσιν, μετὰ σαφῆ ὁμῶς προτίμησιν ὑπὲρ τῆς πρώτης καὶ δὴ καὶ μετὰ τὸν ἰβ' αἰῶνα. Οὕτω, κατὰ τὸ Βασιλειανὸν Μηηνολόγιον (ἀποδίδεται εἰς τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον Β' τὸν Βουλγαροκτόνον (976-1025), τὴν 16ην Ἰουλίου γίνεται «ἀνάμνησις τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας Συνόδου τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα Πατέρων»¹²². Ἐπίσης, ὁ ἐκ τῶν ἀρχαιότερων λειτουργικῶν κωδίκων Πατριακὸς 266 (f.158-159) σημειοῖ: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (16 Ἰουλίου) μνήμη τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς, τῆς ἐν Χαλκηδόνι, τετάρτης συνόδου τῶν χλ' ἁγίων Πατέρων. Ἡ ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ κατὰ Θεοῦ

120. Mansi 8, 1059E-1062A. Ἡ σύνδεσις τῆς Μνήμης τῶν χλ' Πατέρων, τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναχθέντων, μετὰ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως εἶναι ἐμφανῆς. Αὕτη πρέπει νὰ ἀναχθῆ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς ἀναγνώρισιν τῆς οἰκουμενικότητος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθοῦσης τὸ 381 μεγάλης Συνόδου τῶν ἐπισκόπων τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ τὴν οὕτως ἀναγνώρισιν τοῦ Συμβόλου αὐτῆς ὡς Οἰκουμενικοῦ. Θεωροῦμεν ἐνδεδειγμένον νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἐπίσημον θέσιν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς περὶ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς καὶ τοῦ Συμβόλου αὐτῆς: «Καὶ διὰ μὲν τοὺς τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ μαχομένους τὴν χρόνους ὕστερον παρὰ τῶν ἐπὶ τῆς βασιλευούσης πόλεως συνελθόντων ἑκατὸν πενήκοντα ἁγίων Πατέρων περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος οὐσίας παραδοθεῖσαν διδασκαλίαν κυροῖ, ἣν ἐκεῖνοι τοῖς πᾶσιν ἐγνώρισαν, οὐχ ὡς τι λείπον τοῖς προλαβοῦσιν ἐπεισάγοντες, ἀλλὰ τὴν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αὐτῶν ἔνοιαν κατὰ τῶν τὴν τοῦ αὐτοῦ δεσποτεῖαν ἀθετεῖν πειρωμένων γραφικαῖς μαρτυραῖς τρανώσαντες» (Mansi 7, 113AB). Κατὰ τὴν Δ' Οἰκουμ., λοιπόν, ἡ Β' ἐκύρωσε τὴν πίστιν τῶν 318 Πατέρων καὶ ἐτράνωσεν αὐτὴν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸ ἅγ. Πνεῦμα.

121. Αὐτόθι 8, 1051BC.

122. Acta Sanctorum, τόμ. 28, σελ. 610.

χάριν καὶ θέσπισμα τῶν βασιλέων ἡμῶν Οὐαλεντιανοῦ καὶ Μαρκιανοῦ Αὐγούστου συναχθεῖσα ἐν τῇ Χαλκηδονέων μητροπόλει τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας, ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς ἀγίας καὶ καλλινίκου μάρτυρος Εὐφημίας, ὥρισε τὴν ὀρθόδοξον πίστιν»¹²³. 'Ο κῶδιξ οὗτος διασφύζει καὶ τὰ ἀρχαιότερα στοιχεῖα τῆς Ἀκολουθίας τῆς ἑορτῆς, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς κάτωθι: Ἐναγνώσματα εἰς τὸν Λυχνικόν· Ἐξόδου: «ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων, πώλησόν μοι κατὰ πάντα...»¹²⁴, Βασιλειῶν Γ': «ἠκοδόμησεν ὁ Βασιλεὺς Σολομών...»¹²⁵, Προφητ. Ἰεζεκιήλ: «ἐγένετο πέμπτῳ καὶ εἰκοστῷ ἔτει τῆς αἰχμαλωσίας...»¹²⁶. Τροπάριον εἰς τὸν Ν' Ψαλμόν:

«Τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα
πρὸς πνευματικὴν εὐφημίαν τὰ πέρατα προτρέπονται¹²⁷
σήμερον· μίαν τῶν Πατέρων τὴν πίστιν διδάσκοντα
Θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν Χριστὸν
κηρύττοντα, πρὸ αἰῶνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα
κατὰ τὴν θεότητα¹²⁸
ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκ Πνεύματος ἀγίου
καὶ Μαρίας τῆς Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου σαρκωθέντα¹²⁹
καὶ ἐνανθρωπήσαντα, τὸν αὐτὸν παθητὸν μὲν σαρκί
ἀπαθῆ δὲ Θεότητι· οὕτω πιστεύοντες ψάλλομεν αὐτῷ¹³⁰
ἀλληλούϊα».

Ἐπίγραμμα. Ἐναγνώσις τοῦ Ὄρου τῆς Συνόδου. Προκείμενον ἀποστ. ἀναγνώσματος: «Καυχῆσονται ὅσοι ἐν δόξῃ» (ἤχος βαρὺς) καὶ ὁ στίχος: «Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν». Ἀπόστολος· Πρὸς Ἑβραίους: «Ἀδελφοὶ μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ἡμῶν...»¹³¹. «Ἀλληλούϊα» (ἤχος δ'). «Ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ὠσὶν ἡμῶν». Εὐαγγέλιον· Κατὰ Ματθ.: «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ Μαθηταῖς· ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου...»¹³². Καὶ Κοινωνικόν: «Ἀγαλλιᾶσθε...».

123. Κατὰ τὸν Σ. Εὐστρατιάδην, ὁ κῶδιξ οὗτος διασφύζει («τὸ ἀρχαῖον ἐπίσημον τυπικὸν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας») (Ἀγιολογία, σελ. 441).

124. Ἐξόδ. 25,1-21.

125. Βασιλ. Γ' 6,2(;) - 33.

126. Ἰεζεκ. 40,1-41,25.

127. Ὁ Συναῖτ. κῶδιξ 548 ἔχει «προτρέπεται».

128. Ἡ φράσις «κατὰ τὴν Θεότητα» ἐλλείπει ἐκ τοῦ ἀνωτ. Συναῖτ. κώδικος.

129. Ὁ ἀνωτ. Συναῖτ. κῶδιξ γράφει: «καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ Θεοτόκου σαρκωθέντα...».

130. Ὁ Σ. Εὐστρατιάδης (ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 441) γράφει: «ψάλλομεν τὸ ἀλληλούϊα».

131. Ἐβρ. 13,7 ἐξ.

132. Ματθ. 5,14 ἐξ.

Τὴν ἀνωτέρω «τάξιν» φαίνεται, ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψει καὶ ὁ συντάκτης τοῦ Συναϊτικοῦ κώδικος 548, εἰς τὸν ὁποῖον ὁμως παρατηροῦμεν καὶ διαφορὰς τινας. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ παραδιδόμενον Συναξάριον τῆς παρούσης ἑορτῆς ἔχει οὕτω: «Μνήμη τῶν χλ' ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνεληθέντων, τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι, καὶ βεβαιωσάντων τὸ τῆς πίστεως σύμβολον, τὸ ἐκτεθὲν ὑπὸ τῶν τιη' ἁγίων Πατέρων τῶν κατὰ Νίκαιαν συνεληθέντων, ὅπερ καὶ οἱ ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει συναθροισθέντες ρν' ἅγιοι Πατέρες καὶ οἱ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον σ', ἔτι δὲ καὶ οἱ ρξ' οἱ ἐν τῇ ἁγίᾳ Πέμπτῃ συνόδῳ συνεληθέντες ἐκύρωσαν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ρο' ἐν τῇ στ' συνόδῳ κατ' αὐτὴν τὴν θεοφύλακτον πόλιν παραγενόμενοι ἐπεκύρωσάν τε καὶ ἐπεσφράγισαν. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ»¹³³. Ἡ μαρτυρία τοῦ Συναξαριστοῦ, ὅτι ἡ σύναξις τῶν Πατέρων τελεῖται ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, εἶναι σημαντικὴ, διότι ἀποδεικνύει ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐωρτάζοντο ἐπισήμως τὸ πρῶτον αἱ Σύνοδοι καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη ἡ Μνήμη αὐτῶν εἰς τὴν λοιπὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν¹³⁴.

Κατὰ τὸν Συναξαριστὴν τοῦ Delehaye (Synaxarium Eccl. Constantinopolitanae, σελ. 826) ἡ ὑπόθεσις τῆς ἑορτῆς ἔχει οὕτω: (Τὴν 16ην Ἰουλίου) «Μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν ἑξακοσίων τριακόντα ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων τῶν κατὰ Χαλκηδονέων μητρόπολιν τῆς Βιθυνίας, τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνεληθέντων ἐπὶ Μαρκιανοῦ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως καὶ βεβαιωσάντων τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτῶ ἁγίων Πατέρων τῶν κατὰ τὴν Νικαέων μητρόπολιν συνεληθέντων· ὅπερ καὶ αἱ λοιπαὶ ἅγιοι Σύνοδοι ἐκύρωσάν τε καὶ ἐπεσφράγισαν. Τελεῖται δὲ ἡ τούτων σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ». Ἡ μορφή τοῦ παρόντος Συναξαρίου ἀποτελεῖ τὸν συνδυασμὸν κρίκων μεταξὺ τῆς τοῦ Πατμιακοῦ κώδικος 266 καὶ τοῦ Συναϊτικοῦ 548. Οὕτως, ἐνῶ κατὰ τὸν Πατμ. κώδ. τὴν 16ην Ἰουλίου τελεῖται ἡ Μνήμη τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, κατὰ τὸν Συναϊτ. τελεῖται ἡ Μνήμη τῶν 630 ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων· ὡσαύτως, ἐνῶ κατὰ τὸν Πατμ. κώδικα 266 ἡ Σύνοδος «ἠρίσε τὴν ὀρθόδοξον πίστιν», κατὰ τὸν Συναξαριστὴν τοῦ Delehaye οἱ θεοφόροι αὐτῆς Πατέρες ἐβεβαίωσαν «τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτῶ ἁγίων Πατέρων τῶν κατὰ τὴν Νικαέων μητρόπολιν συνεληθέντων, ὅπερ καὶ αἱ λοιπαὶ ἅγιοι σύνοδοι ἐπεκύρωσάν τε καὶ ἐπεσφρά-

133. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν «τάξιν» τῆς Ἀκολουθίας ὁ κώδιξ οὗτος ἀναφέρει μόνον ὅτι γίνεται ἀνάγνωσις τοῦ Ὁροῦ τῆς Συνόδου μετὰ τὸ Τρισάγιον καὶ ὅτι ἐκτὸς τοῦ τροπαρίου: «Τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τὰ δόγματα...», ψάλλεται καὶ τό: «Ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν...». Πρὸς τὸ παρὸν Συναξάριον ὁμοιάζει τὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2666 κώδ. τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον ὁμως εἰς τοὺς βεβαιώσαντας τὸ τῆς Νικαίας Σύμβολον Πατέρας προσθέτει καὶ τοὺς τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς.

134. Πρβλ. κώδ. Πατμ. 266 καὶ 262 (f. 206)· Συναϊτ. 548 (f. 265) καὶ 549 (f. 170)· καὶ Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 1030.

γισαν». Αἱ δὲ «λοιπαὶ ἅγιοι σύνοδοι» τοῦ ἀνωτέρω Συναξαριστοῦ ἦσαν πρωτίστως «ἢ τε δευτέρα καὶ ἢ τρίτη»¹³⁵, κατὰ τὴν σχετικὴν διευκρίνησιν τῶν ὑπ' ἀριθ. 551, 562, 580, 1031, 1036, 1040 καὶ 2009 κωδίκων τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: «Μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν χλ' ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων τῶν κατὰ τὴν Χαλκηδόνεων μητρόπολιν τῆς Βιθυνίας¹³⁶, τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος¹³⁷ συνελθόντων ἐπὶ Μαρκιανοῦ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως, καὶ καθελόντων τὸν δυσσεβῆ Εὐτυχεῖ καὶ τοὺς τούτου ὁμόφρονας, ἐν φαντασίᾳ φορέσαι τὴν σάρκα τὸν Κύριον Ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δογματίζοντας· βεβαιωσάντων δὲ τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν τιῆ' θεοφόρων Πατέρων, τῶν κατὰ τὴν Νίκαιαν συνελθόντων¹³⁸, ὡσπερ καὶ αἱ λοιπαὶ¹³⁹ ἅγιοι σύνοδοι ἢ τε δευτέρα καὶ ἢ τρίτη ἐκύρωσαν καὶ ἐπεσφράγισαν. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ». Καὶ ἀκολουθεῖ τὸ δίστιχον:

«Θεοῦ Λόγου σάρκωσιν ἀψευδεστάτην
ὁ φάσμα φάσκων Εὐτυχῆς καθρέθη»¹⁴⁰.

Σὺν τῇ παρόδῳ ὅμως τοῦ χρόνου εἰς τὰς Β' καὶ Γ' Συνόδους, αἱ ὁποῖαι ἐβεβαίωσαν καὶ ἐπεσφράγισαν, ὡς καὶ ἡ τῆς Χαλκηδόνος, τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας, προσετέθησαν καὶ αἱ Ε' καὶ ΣΤ' καὶ οὕτω διεμορφώθη τὸ Συναξάριον, τὸ ὁποῖον παραδίδει ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς ὑπ' ἀριθ. 548 Σιναϊτικὸς κώδιξ.

Ἐν τῇ ἐξελικτικῇ πορείᾳ τῆς ἐορτῆς ἀντιγραφεῖς τινες τῶν Συναξαρίων καὶ τῶν Μηναιῶν συνέταμον τὸ Συναξάριον-Μηνολόγιον αὐτῆς, τὸ ὁποῖον καὶ προσέλαβε τὴν ἐξῆς μορφήν: «τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν Χαλκηδόνι χλ', καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ τιῆ', καὶ τῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει ρν', καὶ τῶν ἐν Ἐφέσῳ σ', καὶ τῶν ἐν τῇ Ε' συνόδῳ ρξ', καὶ τῶν ἐν τῇ ΣΤ' ρο'». Ἡ σύντησις αὐτὴ μετέβαλε τὴν ἐορτὴν τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων Πατέρων

135. Ἡ ἐξάρτησις ἐκ τῆς ἐπὶ Ἰωάννου Β' Κωνσταντινουπόλεως (518;) («κηρύξεως» τῆς συνάξεως τῶν τεσσάρων Συνόδων καὶ τοῦ πρὸς Μηνᾶν λιβέλλου τῶν μοναχῶν τῆς Βασιλευούσης εἶναι ἐμφανεστάτη.

136. Ὁ κώδιξ 580 ἔχει: «τῶν ἐπὶ τῆς Χαλκηδόνος, μητροπόλεως Βιθυνίας». ὁ 1036: «κατὰ τὴν Χαλκηδόνος μητρόπολιν τῆς Βιθυνίας» καὶ ὁ 2009: «τῶν ἐπὶ τῇ Χαλκηδόνι, μητροπόλει τῆς Βιθυνίας».

137. Ὁ κώδιξ 2435 τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν ἔχει: «ἐπινεύσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος».

138. Οἱ κώδ. 562 καὶ 1039 ἔχουν: «τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ μητροπόλει συνελθόντων». ὁ 1031: «τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ μητρόπολιν». οἱ 1030, 1036 καὶ 1040: «τῶν κατὰ τὴν Νίκαιαν μητρόπολιν» καὶ ὁ 2435: «τῶν κατὰ Νίκαιαν συνελθόντων».

139. Ὁ κώδιξ 2435 ἔχει: «ὡς καὶ αἱ λοιπαί». ὁ 2009: «ὅσπερ καὶ αἱ λοιπαί». οἱ δὲ 1031, 1036 καὶ 1040: «ὡσπερ αἱ λοιπαί».

140. Βλ. κώδ. 1031 (f. 324), 1036 (f. 323) καὶ 1040 τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν.

εις έορτήν τῶν θεοφόρων Πατέρων τῶν Δ', Α', Β', Γ', Ε' και ΣΤ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων (ἀγομένην ὡσαύτως τὴν 16ην Ἰουλίου)¹⁴¹.

Τὸ ἐπόμενον βῆμα ἦτο ἡ κατάταξις τῶν Συνόδων κατὰ τὴν σειρὰν τῆς συγκλήσεώς των. Οὕτω, κατὰ τοὺς Συναίτικους κώδικας 629 (f. 109v) και 640 (f. 371), τὴν 16ην Ἰουλίου: «Μνήμη ἐπιτελοῦμεν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ Α' Συνόδῳ συνελθόντων τη', και τῶν ἐν τῇ Β' ρν', και τῶν ἐν τῇ Γ' σ', και τῶν ἐν τῇ Δ' χλ', και τῶν ἐν τῇ Ε' ρξ', και τῶν ἐν τῇ ΣΤ' ρο'»¹⁴².

Μετὰ τὴν τοιαύτην ἐξέλιξιν ἡ Μνήμη τῶν χλ' Πατέρων, τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναχθέντων, ἀπώλεσε τὸν ἑαυτῆς χαρακτῆρα και προέκυψε μία νέα έορτή, ἡ ὁποία και ἀπαντᾷ εἰς τὰς πηγὰς ὑπὸ τέσσαρας μορφάς, ἦτοι: α) «τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν ταῖς Ἀγίαις και Οἰκουμενικαῖς ἐξ Συνόδοις διαλαμφάντων»¹⁴³, β) «Μνήμη τῶν Ἀγίων και Οἰκουμενικῶν ἐξ Συνόδων»¹⁴⁴, γ) «Σύναξις τῶν στ' Συνόδων»¹⁴⁵ και δ) «Σύναξις τῶν Συνόδων»¹⁴⁶.

Ἡ νέα αὕτη έορτή, περὶ ἧς ἐκτενέστερον ὀμιλοῦμεν κατωτέρω, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐκ τοῦ Μηναιου ἀπάλειψιν τῆς Μνήμης τῶν χλ' Πατέρων, τὴν θέσιν τῆς ὁποίας ἄλλωστε αὕτη ἔλαβεν (16 Ἰουλίου), και μόνον εἰς σπανίας περιπτώσεις τὴν μετακίνησιν της εἰς τὴν 17ην τοῦ αὐτοῦ μηνός¹⁴⁷. Περὶ τῆς τοιαύτης ἐξελίξεως ἔχομεν ἱκανὰς μαρτυρίας. Ὁ ὑπ' ἀριθ. 2666 κώδιξ τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν ἐν ἀρχῇ τῆς 16ης Ἰουλίου, ἐκθέτων τὰς ἀγομένας έορτὰς —Μνήμας κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, γράφει: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη ἐπιτελοῦμεν τῶν ἁγίων ἐξακοσίων τριάκοντα Πατέρων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Τετάρτης Συνόδου» μετὰ τὴν στ' ὠδὴν ὅμως ὡς ἐξῆς περιγράφει τὴν ὑπόθεσιν τῆς τελουμένης έορτῆς: «Μνήμη τῶν ἁγίων και μακαρίων Πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων... και βεβαιωσάντων τὸ τῆς πίστεως Σύμβολον, τὸ ἐκτεθὲν

141. Βλ. κώδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 551, 556, 597, και 843· Συναίτ. 1098 (f. 137v)· και Μετοχίου Παναγίου Τάφου 246.

142. Ὁ ὑπ' ἀριθ. 640 κώδιξ ἔχει «...τῶν ἐν τῇ Α' Συνόδῳ... τη', και ἐν τῇ Β' ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ρν', και τῶν ἐν τῇ Γ' ἐν Ἐφέσῳ σ', και τῶν ἐν τῇ Δ' ἐν Χαλκηδόνι χλ'....».

143. Βλ. Συναίτ. κώδ. 639 (f. 322v). Πρβλ. 843 Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν.

144. Βλ. κώδ. 2004 (f. 321v) Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν. Ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἐξελίξεως συνηγορεῖ και ὁ ὑπ' ἀριθ. 846 κώδιξ τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν 16ην Ἰουλίου σημειοῖ: «Ἡ σύναξις τῶν ΣΤ' Συνόδων, ἡγουν τῶν ἐν Χαλκηδόνι, τῶν ἐν Νικαίᾳ...» (ἀκολουθοῦν αἱ Σύνοδοι, Β', Γ', Δ', Ε' και ΣΤ' Οἰκ.). Σημαντικὴν θεωροῦμεν και τὴν μαρτυρίαν τοῦ κώδ. 2018 (f. 63) τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν, καθ' ὃν τὴν 16ην Ἰουλίου ἀγεται ἡ «μνήμη τῶν ἁγίων στ' Συνόδων. Τῶν ἐν Νικαίᾳ τη', τῶν ἐν Χαλκηδόνι χλ', τῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει ρν'....».

145. Βλ. κώδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 564, 580, 846, 2007, 2567, 2926, και Συναίτ. 1627.

146. Βλ. κώδ. 564 (f. 90).

147. Βλ. κατωτ., σημ. 151.

ὑπὸ τῶν τιῆ' θεοφόρων Πατέρων... ὅπερ καὶ οἱ ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει συναθροισθέντες...» (εἰς τοὺς Πατέρας τῶν Β', Γ', [Δ'], Ε' καὶ ΣΤ' Συνόδων, οἱ ὅποιοι ἐκύρωσαν καὶ ἐπεσφράγισαν τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως προστίθενται καὶ οἱ 365 τῆς Ζ' Οἰκουμ.). 'Ωσαύτως καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 551 κῶδιξ τῆς 'Εθν. Βιβλ. 'Αθηνῶν τὴν τελουμένην Μνήμην ἐπιγράφει: «Τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν Χαλκηδόνι χλ', καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ τιῆ', καὶ τῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει ρν', καὶ τῶν ἐν 'Εφέσῳ σ', καὶ τῶν ἐν τῇ Ε' συνόδῳ ρξ', καὶ τῶν ἐν τῇ ΣΤ' ρο'», εἰς δὲ τὴν θέσιν τοῦ Συναξαρίου τῆς 'Ακολουθίας σημειοῖ: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν χλ' ἁγίων Πατέρων... Βεβαιωσάντων καὶ τὸ ἅγιον Σύμβολον τῶν τιῆ'..., ὥσπερ αἱ λοιπαὶ ἅγιοι σύνοδοι, ἣ τε δευτέρα καὶ ἣ τρίτη ἐκύρωσαν καὶ ἐπεσφράγισαν». 'Ο κῶδιξ, ὅμως, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπει περὶ τῆς ὑποστηριζομένης ὑφ' ἡμῶν θέσεως εἶναι ὁ ὑπ' ἀριθ. 629 τῆς ἱεραῶς μονῆς τοῦ Σινᾶ. Οὗτος, λοιπόν, ἐνῶ εἰς τὸ f. 109v γράφει: «Δεῖ γινώσκειν ὅτι τῇ ἐρχομένῃ Κυριακῇ (ἐνν. μετὰ τὴν 16ην 'Ιουλίου) μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ Α' συνόδῳ συνελθόντων τιῆ' καὶ τῶν ἐν τῇ Β' ρν' καὶ ἐν τῇ Γ' σ' καὶ τῶν ἐν τῇ Δ' χλ'...», εἰς τὸ f. 114 (ἐν τῇ θέσει τοῦ Συναξαρίου) σημειοῖ: «Μνήμη τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ἐξ συνόδων».

'Η σχετικὴ μετὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐορτὴ ἤγητο σταθερῶς τὴν 16ην 'Ιουλίου¹⁴⁸. 'Η αὐτὴ ἡμέρα παραδίδεται ὡς ἡ ἐπέτειος τῆς ἐορτῆς τῆς «Συνάξεως τῶν ἐξ Συνόδων» ὑπὸ μιᾶς μακρᾶς σειρᾶς κωδίκων ('Εθν. Βιβλ. 'Αθηνῶν: 564, 580, 843, 846, 2004, 2007, 2567, 2926· καὶ Σιναῖτ. 629 καὶ 639. Πρβλ. κῶδ. 'Εθν. Βιβλ. 'Αθηνῶν: 551, 556, 697, 2018· Σιναῖτ. 640 καὶ 1098· καὶ Μετοχ. Παναγ. Τάφου 246). Τόσον οἱ κώδικες, οἱ ὅποιοι θέλουσιν τὴν 16ην 'Ιουλίου ὡς ἐπέτειον τῆς Μνήμης τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου, ὅσον καὶ οἱ θέλοντες αὐτὴν ὡς ἐπέτειον τῆς Συνάξεως τῶν ἐξ Συνόδων ἀπαιτοῦσιν τὴν τέλεσιν αὐτῆς ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ. Εἰς ἣν περίπτωσιν ὅμως ἡ 16η 'Ιουλίου δὲν πίπτει εἰς ἡμέραν Κυριακὴν, ἄλλοι μὲν τῶν κωδίκων μεταθέτουσιν ἀντιστοίχως τὴν τέλεσιν τῆς 'Ακολουθίας εἰς τὴν ἀμέσως πρὸ τῆς 16ης 'Ιουλίου Κυριακῆν¹⁴⁹ καὶ ἄλλοι εἰς τὴν πρώτην μετ' αὐτὴν¹⁵⁰.

Μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς σχετικῆς μετὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐορτῆς εἰς ἐορτὴν τῶν ἐξ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἢ τῶν ἐν ταῖς ἐξ Οἰκ. Συνόδοις διαλαμφάντων Πατέρων καὶ τὴν προσαρμογὴν τῆς 'Ακολουθίας πρὸς τὴν νέαν ὑπόθεσιν αὐτῆς, ἐτίθετο, ὅπωςδὴποτε, πρόβλημα καθιερώσεως εἰδικῆς ἡμέρας

148. Πρβλ. Βασιλειανὸν Μηηνολόγιον· Πατμ. κῶδ. 266 καὶ 262· Συναξαριστὴν τοῦ Delehaye· κῶδ. 'Εθν. Βιβλ. 'Αθηνῶν: 551, 1030, 1037, 1040, 2666· καὶ κῶδ. Σιναῖτ. 548 καὶ 640.

149. Βλ. κῶδ. 'Εθν. Βιβλ. 'Αθηνῶν: 564, 580, 597, 846, 2567, 2926, καὶ Μετοχ. Παναγ. Τάφου 246.

150. Βλ. κῶδ. 'Εθν. Βιβλ. 'Αθηνῶν 843 καὶ Σιναῖτ. 629, 639 καὶ 640.

εις Μνήμην τῶν χλ' Πατέρων τῆς Χαλκηδόνος καὶ δὴ καὶ ἐφ' ὅσον καὶ διὰ τοὺς Πατέρας τῶν λοιπῶν Συνόδων ὑπῆρχον ἀντίστοιχοι ἑορταί. Εἷς τινὰς περιπτώσεις καθωρίσθη ἡ ἐπομένη, 17η Ἰουλίου, ὡς ἐπέτειος τῆς Μνήμης τῶν χλ' Θεοφόρων Πατέρων¹⁵¹. Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν κωδικῶν (ἐξ ὧν τὴν 16ην Ἰουλίου ἀφιερῶνουν εἰς τὴν Σύναξιν τῶν ἐξ Συνόδων) δὲν σημειῶνουν ἡμέραν τινὰ εἰδικῶς εἰς Μνήμην τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἢ τῶν ἑαυτῆς Πατέρων. Νὰ ὑποθέσωμεν, μετὰ τοῦ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου¹⁵², ὅτι ἡ εἰς Μνήμην τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου καθορισθεῖσα ἡμέρα ἦτο ἡ 11 Ἰουλίου; Ἡ ἅγια Εὐφημία ἔχει συνδεθῆ στενότατα ὑπὸ τῶν ἀγιολογικῶν—συναξαριστικῶν πηγῶν μετὰ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅχι μόνον διότι κατὰ τὴν Παράδοσιν ἡ Σύνοδος συνῆλθεν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Μεγαλομάρτυρος ἐν Χαλκηδόνι, ἐν ᾧ ἐφυλάσσετο καὶ τὸ σεπτὸν αὐτῆς σκήνωμα, ἀλλὰ καὶ —κυρίως— διότι, διὰ παραδόξου θαύματος, κατέδειξε τὴν ὀρθότητα καὶ τὸ ἀληθές τοῦ «τόμου» τῶν Ὀρθόδοξων¹⁵³. Ὁ γνωστὸς εἰς ἡμᾶς ὑπ' ἀριθ. 266 (f. 197) Πατμ. κῶδιξ τὴν 11ην

151. Βλ. κῶδ. 562, 580, 843, 1030, 1031 1039 καὶ 2435 Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν κωδικῶν τούτων οἱ 580 καὶ 843 σημειοῦν, ὅτι τὴν 16ην Ἰουλίου τελεῖται ἡ Σύναξις τῶν Συνόδων, ἐνῶ οἱ λοιποὶ τὴν ἀγνοοῦν. Παρατηρητέον πρὸς τούτους, ὅτι οὐδεὶς τῶν κωδικῶν, οἱ ὅποιοι ὡς ἡμερομηνίαν ἑορτασμοῦ τῶν χλ' Πατέρων ὀρίζουν τὴν 17ην Ἰουλίου, παραθέτει καὶ Ἀκολουθίαν αὐτῶν, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι ἡ ἑορτὴ δὲν ἑωρτάζετο ἐπισήμως.

152. Συναξαριστής, τόμ. 2, σελ. 264-265 (ὑποσημείωσις). Σημειωθῆτω, ὅτι ἐν τῇ ᾠγῇ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2018 κῶδ. τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν ἔχει προστεθῆ ὑπὸ δευτέρας χειρὸς, ὅτι ἡ ἀγομένη τὴν 16ην Ἰουλίου ἑορτὴ τῆς Συναξέως τῶν Συνόδων τελεῖται τὴν πρώτῃ Κυριακῇ μετὰ τὴν 11ην Ἰουλίου.

153. Κατὰ τὸ Ὑπόμνημα τοῦ Συναξαρίου τῆς μεγαλομάρτυρος καὶ πανευφήμου Εὐφημίας, ἐπειδὴ ἐπεκράτει ἐν τῇ Συνόδῳ μεγάλη διχογνωμία περὶ τοῦ «τόμου» πίστεως, τοῦ τῶν Ὀρθόδοξων ἢ τοῦ τῶν αἰρετικῶν, τὸν ὅποιον ἡ Σύνοδος ἔδει νὰ κυρώσῃ, συνεφωνήθη νὰ θεοῦν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ λειψάνου τῆς Ἁγίας ἀμφοτέροι οἱ τόμοι καὶ νὰ σφραγισθῇ ἡ λάραναξ: «καὶ μετὰ ταῦτα, παραγενόμενοι καὶ ἀνοίξαντες, τὸν μὲν τόμον τῶν αἰρετικῶν εὗρον ἐρριμένον ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς Ἁγίας, τὸν δὲ τῶν ὀρθόδοξων τόμον κατεχόμενον ὑπὸ τῆς Μεγαλομάρτυρος ταῖς τιμαῖς αὐτῆς χερσίν...» (Μηναῖον Ἰουλίου, σελ. 55), ὅπερ καὶ ἐξελήφθη ὡς τεκμήριον τῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ. Ἡ εὐσεβὴς αὕτη παράδοσις ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τῆς Ὑμολογίας. Ἐκ τῶν πολλῶν σχετικῶν ὕμνων τῆς Ἀκολουθίας τῆς Μάρτυρος ἀναφέρονται τὸ β' στιχ. προσόμιον «εἰς τὸν Στίχον»:

«Ἐστῆς πρὸ βημάτων κερτερῶς, δυσσεβῶν τω-
ράννων ὡς ἄκμων, πόνοις ἀνάλωτος, Μάρτυς
καλλιπάρθενε, Χριστὸν κηρύττουσα, Θεὸν εἶναι
παντέλειον, καὶ σάρκα λαβόντα, ἐν δυσι ταῖς φύ-
σεσι, καὶ ταῖς θελήσεσιν ὅθεν εἰς σοὺς πόδας τὸν
τόμον, τῶν αἰρετικῶν ἀπορρίπτεις, ζήλω τὸν ἡμέ-
τερον κατέχουσα» (Μηναῖον Ἰουλίου, σελ. 53).

Κατὰ τὸ Ὑπόμνημα τῆς Μνήμης τῶν 318 Θεοφόρων Πατέρων (Πεντηχοστάριον, σελ. 182), ἀνάλογόν τι «παράδοξον θαῦμα» ἔλαβε χώραν καὶ κατὰ τὴν σύγκλησιν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἰουλίου σημειοῖ: «Μνήμη τῆς ἀγίας... Εὐφημίας. Καὶ ἡ σύναξις τοῦ ὄρου τῆς πίστεως τῶν ἀγίων 630 Πατέρων, τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων» (βλ. καὶ Συναῖτ. 630, f. 80)· ὁ δὲ Συναῖτ. 548 (f. 262) γράφει: «Σύναξις τοῦ ὄρου τῆς πίστεως τῶν ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι. Καὶ μνήμη τῆς ἀγίας Εὐφημίας»· ὡσαύτως καὶ οἱ ἀρχαῖοι Συναῖτ. κώδικες 624 καὶ 625 γράφουν: «Τῆς ἀγίας... Εὐφημίας. Τοῦ ὄρου τῶν Πατέρων» (Πρβλ. καὶ Συναῖτ. 628). Ἄλλὰ καὶ οἱ νεώτεροι κώδικες: 562, 1031, 1036, 1037, 1039, 1040, 2666, 2679 κ.ἄ. τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν καὶ ὁ Συναῖτ. 629 συσχετίζουν τὴν Μνήμην τῆς Μεγαλομάρτυρος μὲ τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος: «ὅτε τὸν τόμον τῆς πίστεως τῶν χλ' ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι ἐκράτυνεν» (καὶ σπανίως «ἐκράτησεν»). Ὁ κωδ. 2018(f.37v) τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν, τέλος, σημειοῖ: «Τῆς ἀγίας... Εὐφημίας. Τοῦ παραδόξου θαύματος». Ἀναμφιβόλως ἡ παροῦσα ἑορτή, ὑπὸ τὸν διπλοῦν αὐτῆς χαρακτῆρα, εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἐνδεχομένως δὲ ἦτο ἀρχαιότερα καὶ αὐτῆς τῆς ἑορτῆς τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (16 Ἰουλίου)¹⁵⁴. πλὴν ὅμως τοῦτο ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ 11η Ἰουλίου εἶναι ἡ καθορισθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμέρα εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῆς μεγίστης τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῆς Χαλκηδόνος, διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: α) εἰς τοὺς πλείστους τῶν κωδίκων σημειοῦνται καὶ αἱ δύο ἑορταὶ (11 Ἰουλίου: Εὐφημίας - Τοῦ Τόμου· 16 Ἰουλίου: τῶν χλ' θεοφόρων Πατέρων...), β) καὶ εἰς τοὺς κώδικας ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἡ 16η Ἰουλίου εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν Σύναξιν τῶν ἑξῆς Συνόδων, ἡ Ἀκολουθία τῆς ἑορτῆς ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸ δόγμα τῆς Χαλκηδόνος, καὶ γ) μαρτυροῦνται περιπτώσεις καθ' ἃς, καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ Ἑορτολόγιον τῆς ἑορτῆς τῆς Συνάξεως τῶν Συνόδων, ἐξηκολούθει νὰ ἑορτάζεται τὴν 16ην Ἰουλίου¹⁵⁵ ἢ ἀπλῶς νὰ ἀναγράφεται εἰς τὸ Μηνολόγιον τῆς 17ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡ Μνήμη τῶν χλ' θεοφόρων Πατέρων· ἐνῶ παραλλήλως ἐτελεῖτο καὶ ἡ ἀντίστοιχος ἑορτὴ τῆς 11ης Ἰουλίου, ἡ Ἀκολουθία τῆς ὁποίας οὐδεμίαν ἄμεσον σχέσιν ἔχει μὲ τοὺς χλ' Πατέρας τῆς Χαλκηδόνος.

Τὰ ἀνωτέρω, νομίζομεν, δικαιώνουν τὴν ἐκ τοῦ ἐν χρήσει Μηναίου τοῦ Ἰουλίου ἀπάλειψιν τῆς ἑορτῆς τῆς Συνάξεως τῶν Συνόδων καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἀρχαιότεραν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης τῶν χλ' Πατέρων τὴν 16ην Ἰουλίου Ἐσφαλμένως ὅμως, καθ' ἡμᾶς, ὀρίζεται ἐν αὐτῷ, ὡς ἡμέρα τελέσεως τῆς ἑορτῆς, ἡ μεταξὺ

154. Εἰς τοὺς Συναῖτ. κώδικας 624 (α' αἰ.) καὶ 625 (β' αἰ.) ἀναγινώσκομεν: «τῆς ἀγίας καὶ Πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας. Τοῦ ὄρου τῶν Πατέρων»· οὐδεμίαν ὅμως ἔνδειξιν ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς περὶ Μνήμης τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου ἢ τῶν Πατέρων αὐτῆς. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τοῦ κωδ. 180 (α' αἰ.) τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν.

155. Βλ. κωδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 194 (f. 367), 1030, 1037, 1040 καὶ 2666 καὶ Συναῖτ. 630 καὶ 640.

13ης και 19ης 'Ιουλίου Κυριακή¹⁵⁶. Ουδένα κώδικα εύρομεν ἡμεῖς, ὅστις νὰ συμφωνῇ μὲ τὸ Μηναιῖον ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθουμένην ὑπ' αὐτοῦ ἡμερομηνίαν τελέσεως τῆς παρούσης ἑορτῆς. Ἀντιθέτως, ἡ χειρόγραφος παράδοσις θέλει τὴν ἑορτὴν τὴν 16ην 'Ιουλίου, τὴν δὲ τέλεσιν αὐτῆς, ἐὰν ἡ 16η 'Ιουλίου δὲν πίπτῃ εἰς ἡμέραν Κυριακὴν, τὴν προηγουμένην ἢ, ἀλλαχοῦ, τὴν ἐπομένην αὐτῆς Κυριακὴν. Κατὰ ταῦτα, ἡ τέλεσις τῆς Μνήμης τῶν Πατέρων τῆς Χαλκηδόνος ἠδύνατο νὰ λάβῃ χώραν, κατὰ περίπτωσιν, ἀπὸ 10ης ἕως 22ας 'Ιουλίου, πάντοτε δὲ ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ (τοῦτ' αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Συνάξεως τῶν ἑξ̄ Συνόδων, εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκεῖνας κατὰ τὰς ὁποίας αὕτη ἀντικατέστησε τὴν τῆς Δ' Οἴκουμ. Συνόδου).

Μετὰ τὰς διαπιστώσεις, ὅτι: α) ὀρθῶς ἐν τῷ Μηναιῖῳ τοῦ 'Ιουλίου ἔχει παραλειφθῆ ἡ ἑορτὴ τῆς Συνάξεως τῶν ἑξ̄ Συνόδων καὶ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνης ἀναγράφεται ἡ τῶν Πατέρων τῆς Χαλκηδόνος καὶ β) ἡ καθιέρωσις τῆς 13ης 'Ιουλίου ὡς ἐπετείου τῆς Μνήμης αὐτῶν δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν μαρτυρίαν τῆς χειρογράφου παραδόσεως, ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς Ἀκολουθίας τῆς ἑορτῆς. Εἶπομε ἤδη διὰ τὰ πρῶτα στοιχεῖα αὐτῆς, τὰ παραδιδόμενα διὰ τοῦ Πατρ. κώδικος 266 καὶ τοῦ Σιναῖτ. 548, καὶ ὅτι μετὰ τὸ Τρισάγιον ἐγένετο ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ὄρου τῆς Συνόδου, «τάξις» ἡ ὁποία δι' ἀγνώστους λόγους ἔπαυσε νὰ ἰσχύῃ. Εἰς τὰ περισσότερα, ἐκ τοῦ ἰγ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, χειρόγραφα Μηναιῖα συναντῶμεν τὸν εἰς τὸν πατριάρχην Γερμανὸν Β' τὸν «νέον» (1222-1240) ἀποδιδόμενον Κανόνα. Τοῦτον ἐξέδωκεν ὁ Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ἀναφέρεται δὲ θεματικῶς καὶ εἰς τὰς ἐπτὰ Οἴκουμενικὰς Συνόδους (Σύναξις τῶν Συνόδων)¹⁵⁷. Ὁ ὑπ' ἀριθ. 2666 κώδιξ τῆς Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν διασφῆζει διπλοῦν ἀνέκδοτον Κανόνα εἰς Μνήμην τῶν 630 Πατέρων¹⁵⁸,

156. Μηναιῖον 'Ιουλίου, σελ. 69: «ΕΙΔΗΣΙΣ. Κατὰ τὴν 13ην τοῦ παρόντος, ἐὰν τύχη ἐν Κυριακῇ, ἢ τῇ πρώτῃ μετ' αὐτὴν ἐρχομένη ψάλλεται ἡ Ἀκολουθία τῶν 630 Ἀγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων...».

157. Βλ. κατωτ. κεφ. 8.

158. Οἱ Κανόνες οὗτοι ἀποτελοῦν ὕμνον εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Χαλκηδόνος, ὑστεροῦν ἡμῶς ἐξ̄ ἐπόψεως πλούτου θεολογικῶν ἑνοιῶν τοῦ «Δευτέρου» Κανόνος τοῦ ἐντύπου Μηναιῖου. Σταχυολογοῦμεν τροπάρια τινὰ ἐξ̄ αὐτῶν:

«Σαρκί φανέντα τὸν Θεὸν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων,
ἀπαθῶς καὶ ἀτρέπτως, δογματίσαντες σαφῶς ἢ τῶν
Πατέρων πληθὺς, βλασφημούντων στόματα ἐνέφραξαν».

(α' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς)

«Υἱὸν Θεοῦ σε προσκυνοῦμεν καὶ ἄνθρωπον
σέβοντες ἱστοροῦμεν, Χριστέ, ἀσυγχύτως καὶ
ἀτρέπτως, Δέσποτα, πιστεῖ ὕμνουντες βοῶ-
μέν σοι ἀεί...» (β' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς).

«Συναχθέντες ἐξαχόσιοι τριάκοντα θεοὶ
μυσταγωγοὶ τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαίωσαν ἐν

ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ὁποίων —κατὰ πᾶσαν πιθανότητα— εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν παραδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Λαυριωτ. κώδ. I, 73¹⁵⁹. Ὑπὸ τοῦ ἐν χρήσει Μηναίου ἀφιερῶνται εἰς τὴν ἑορτὴν ὡσαύτως δύο Κανόνες. Ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν ἔχει ἀκροστιχίδα: «πλάνης ἀνυμῶν δεξιούς καθαιρέτας» καὶ θεωρεῖται ποίημα τοῦ Πατριάρχου Φιλοθέου (1353-1354, 1364-1376), ὡς ἄλλωστε δηλοῖ καὶ ἡ ἀκροστιχὶς τῶν Θεοτοκίων. Παρατηρητέον ὅμως, ὅτι ὁ Κανὼν οὗτος εἶναι ἄσχετος μὲ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἑορτῆς, καθόσον ἀναφέρεται εἰς τὸ δόγμα τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ ἐπομένως ἡ θέσις του εἶναι εἰς τὴν ἐπέτειον τῆς Μνήμης ἐκείνης (14 Σεπτεμβρίου)¹⁶⁰. Ἀντιθέτως, ὁ ὡς «Δεύτερος» χαρᾶκτηριζόμενος Κανὼν τοῦ Μηναίου, ποίημα ἀγνώστου Ὑμνογράφου, ἀναφέρεται εἰς τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν, τὸ δόγμα τῆς ὁποίας ἐξυμνεῖ ἐν συνδυασμῶ καὶ συναρτῆσει πρὸς τὰ πρόσωπα τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ Σεβήρου καὶ μὲ πικρὰς ἀναφορὰς εἰς τὸ δόγμα τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. κῆς¹⁶¹.

Οὕτως, ἀρχόμενος ὁ Ὑμνογράφος τοῦ Κανόνος, προσδιορίζει σαφῶς τὴν Σύνοδον, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξυμνήσῃ:

«Ἡ τῶν Πατέρων εὐσεβῆς ὁμήγουρις, ἡ κροτη-
θεῖσα ποτέ, κατ' Εὐτυχοῦς ἔντως, τὸν Σωτῆρα

ἐνὶ προσώπῳ τὸν Θεὸν καὶ δύο οὐσίαις
ἀνυμνεῖ...» (γ' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς).

Κατὰ τὸ β' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς, οἱ ἀναθεματισθέντες ὑπὸ τῆς Συνόδου αἰρετικοὶ εἶναι οἱ: Διόσκορος, Εὐτυχῆς, Θεοδόσιος, Ἰάκωβος καὶ Σεβήρος.

159. Κατὰ τὸν Σ. Εὐστρατιάδην (Ἀγιολόγιον, σελ. 440): «ἐν τῷ κώδικι τούτῳ εὑρήται καὶ πλήρης Ἀκολουθία εἰς τοὺς Πατέρας τῆς συνόδου ταύτης τῆς ὁποίας ὁ Κανὼν (ἐν φ. 59 β) φέρει ἀκροστιχίδα «τέταρτος ὕμνος τῷ τετάρτῳ συλλόγῳ» καὶ παρατίθεται τὸ σχετικὸν δίστιχον:

«Θεοῦ Λόγου σάρκωσιν ἀψευδεστάτην
Ὁ φάσμα φάσκων Εὐτυχῆς καθηρέθη».

160. Βλ. κατωτ., σελ. 728 ἐξ. Καὶ ἄλλοι ὕμνοι ἐκ τῆς καταχωριζομένης ἐν τῷ Μηναίῳ (σελ. 71-75) Ἀκολουθίας εἶναι ἄσχετοι πρὸς τὸ ἑορταζόμενον ἐνταῦθα γεγονός. Οὕτω τὰ δ' προσόμοια τῶν Πατέρων (Ἐσπερ.) πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἔργον τοῦ Φιλοθέου (ἀναφέρονται εἰς τὸ δόγμα τῆς ΣΤ' Οἰκ. Συνόδου). Τὸ Δοξαστικὸν (Ἐσπερ.): «Γὰς μυστικὰς σήμερον τοῦ Πνεύματος σάλπιγγας...», ὡς καὶ τὰ στιχηρὰ προσόμοια τῶν Πατέρων (εἰς τοὺς Αἴνους), δὲν ἔχουν ἐνταῦθα τὴν θέσιν των, ἀλλ' εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου. Ἀντιθέτως τὸ Δοξαστικὸν «εἰς τὸν Στίχον»: «Ἀποστολικῶν παραδόσεων...» ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν «Δεύτερον» Κανόνα καὶ ἐπομένως ἀνήκει εἰς τὴν Ἀκολουθίαν τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου. Ἀλλὰ καὶ τὸ δίστιχον τοῦ Συναξαρίου (βλ. ἀνωτ., σημ. 159) εἶναι ἄσχετον μὲ τὴν ὑπόθεσιν τῆς τελομένης τὴν 16ην Ἰουλίου Μνήμης «τῶν Ἁγίων ἐξακοσίων τριάκοντα θεοφόρων Πατέρων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Ἁγίας καὶ Οἰκουμ. κῆς τετάρτης Συνόδου» (Μηναῖον, σελ. 73).

161. Εἰς τὸν «Δεύτερον» Κανόνα τῆς κατὰ τὸ Μηναῖον τοῦ Ἰουλίου Ἀκολουθίας τῆς Μνήμης τῶν χλ' θεοφόρων Πατέρων ἀναφέρονται αἱ ἐν συνεχείᾳ παραπομπαί, χάριν δὲ συντομίας δὲν παρατίθενται αἱ ἀντίστοιχοι σελίδες τοῦ ἱεροῦ τούτου βιβλίου.

ώρισεν, ἀδιαιρέτοις φύσεσιν, ἐν δυσὶ τοῖς τοῦ
 θείου, πατρὸς Κυρίλλου διδάγμασι, βαίνουσα
 σαφῶς καὶ ἐμμένουσα».

Εἰς τὸ β' δὲ τροπᾶριον τῆς α' ᾠδῆς γίνεται περισσότερον σαφῆς:

«Ἐξακοσίων ἀριθμὸς τριάκοντα εὐσεβεστάτων
 ἀνδρῶν, τὴν Εὐτυχοῦς πλάνην, καὶ Σεβήρου
 αἵρεσιν, καταβαλόντες ἔφασαν· Ἐν δυσὶ
 ταῖς οὐσίαις, Χριστὸν κηρύττομεν βαίνοντες,
 ἔπεσι Κυρίλλου τοῦ μάκαρος»¹⁶².

Ἡ Τετάρτη Σύνοδος τῶν Πατέρων, ἡ κροτηθεῖσα ἐν Χαλκηδόνι
 κατὰ τοῦ Εὐτυχοῦς, ἐθέσπισεν ὁμολογεῖν καὶ κηρύττειν: «ἐν δυσὶ ταῖς
 φύσεσιν, ἀτμήτως, ἀτρέπτως τε καὶ ἀσυγχύτως ἓνα Ἰόν»¹⁶³. Τὸ ἀτρεπτον¹⁶⁴,
 ἀτμητον¹⁶⁵, ἀδιαιρετον¹⁶⁶ καὶ ἀσύγχυτον¹⁶⁷ τῆς ἐν ἐνὶ προσώπῳ-ὑποστάσει¹⁶⁸
 ἐνώσεως τῶν δύο τελείων φύσεων τοῦ Χριστοῦ, δόγμα, ὅπερ ἡ ἐν Χαλκηδόνι
 Σύνοδος ἐθέσπισε, κυρώσασα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας¹⁶⁹,
 τὸν τόμον τοῦ Λέοντος Ρώμης, καὶ τὴν πίστιν τῶν θείων Διδασκάλων¹⁷⁰
 —ἐπανειλημμένως ὑπὸ τοῦ Ὑμνογράφου ἐξαίρονται. Παραλλήλως δὲ οἱ ἀρχη-
 γέται τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, ὁ εἰσηγητῆς αὐτοῦ Εὐτυχῆς¹⁷¹ καὶ ὁ προστάτης
 του Διόσκορος¹⁷², ἀμα δὲ καὶ ὁ ἄφρων καὶ μάταιος Σεβήρος¹⁷³, μετὰ τοῦ Ἰα-

162. Πρβλ. γ' τροπ. τῆς α' ᾠδῆς· γ' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς· γ' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς· γ' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς.

163. Μηναῖον Ἰουλίου, α' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς.

164. Αὐτόθι, β' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς· α' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς.

165. Αὐτόθι, α' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς.

166. Αὐτόθι, α' τροπ. τῆς α' ᾠδῆς: «Ἡ τῶν Πατέρων εὐσεβῆς ὁμήγηρις... τὸν Σω-
 τῆρα ὥρισεν, ἀδιαιρέτοις φύσεσιν, ἐν δυσὶ...»· β' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς· α' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς.

167. Αὐτόθι, α' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς: «ἡ σὰρξ γὰρ καὶ ὁ Λόγος οὐχὶ μία οὐσία, ἀλλὰ δύο
 ὑπάρχουσι»· γ' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς· α' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς.

168. Αὐτόθι, α' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς· β' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς· α' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς· Θεο-
 τοκίον Ἐξαποστειλάριον.

169. Αὐτόθι, α' τροπ. τῆς α' ᾠδῆς· β' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς· α' καὶ β' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς.

170. Αὐτόθι, α' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς:

«. . . . . οἱ γὰρ θιασῶται, καὶ παμ-
 μάκαρες πάντες Διδάσκαλοι, ἐν δυσὶν οὐσίαις,
 καὶ ἐν ἐνὶ Χριστὸν προσώπῳ καταγγείλαντες
 πᾶσιν ἐξέθεντο».

171. Πρβλ. (αὐτόθι) α' καὶ β' τροπ. τῆς α' ᾠδῆς· γ' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς· γ' τροπ. τῆς
 δ' ᾠδῆς· γ' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς.

172. Αὐτόθι, γ' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς· γ' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς· γ' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς· Θεο-
 τοκίον τῆς ε' ᾠδῆς· γ' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς.

173. Αὐτόθι, β' τροπ. τῆς α' ᾠδῆς· α' καὶ β' καὶ γ' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς· α' τροπ. τῆς

κάβου¹⁷⁴ καὶ τοῦ Θεοδώρου¹⁷⁵ ἀρκούντως ἀπελέγχονται. Ἡ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος τῶν Πατέρων: «τὸν Σεβῆρον καθεῖλε καὶ τὸν Διόσκορον, Χριστὸν βλασφημοῦντας»¹⁷⁶ καὶ ἄλλαχού:

«Ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος, ἡ τετάρτη Διόσκορον, Εὐτυχή Σεβῆρον τοὺς δεινοὺς κατέβαλεν, εἰς τέλος ἐξώσασα, τὴν ἀκανθώδη πλάνην αὐτῶν, τὴν συγχυτικὴν, τῶν οὐσιῶν τοῦ Σωτῆρος, τῆς θείας Ἐκκλησίας, τοῦ Χριστοῦ καὶ Δεσπότης...»¹⁷⁷.

Κατὰ τὸ α' δὲ τροπάριον τῆς α' ᾠδῆς, ὡς εἶδομεν, ἡ παροῦσα Σύνοδος συνεκροτήθη κατὰ τοῦ Εὐτυχοῦς. Αἱ παρατηρούμεναι ἀνωτέρω διαφοραὶ ὡς πρὸς τοὺς καταδικασθέντας αἰρετικοὺς ὀφείλονται ἴσως εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ «μέτρου» καὶ τοῦ «μέλους», δεδομένου ὅτι πρόκειται περὶ ὕμνων. Τοῦτο ὁμῶς δὲν δύναται νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὸν Σεβῆρον, τὴν καταδικὴν τοῦ ὁποίου σαφῶς καὶ ἐπανειλημμένως ὁ Ὑμνογράφος ἀποδίδει εἰς τὴν Τετάρτην Σύνοδον. Δὲν εἶναι δὲ ὑπερβολή, ἐὰν λεχθῆ ὅτι ὁ «Δεύτερος» Κανὼν πρωτίστως στηλιτεύει τὴν κακοδοξίαν τοῦ ἄφρονος, ματαίου καὶ δειλαίου Σεβήρου, καὶ δευτερευόντως τὴν τῶν Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου. Εἰδικώτερον δὲ δεκατρεῖς φορὰς¹⁷⁸ ὁ Ὑμνογράφος ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Σεβήρου, ἐνῶ μόνον πεντάκις τὰ ὀνόματα τῶν Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου¹⁷⁹. Κατὰ τὸν ποιητὴν τοῦ Κανόνος, ὁ Σε-

δ' ᾠδῆς· α' καὶ β' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς· α' καὶ γ' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς· α' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς· β' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς· α' καὶ β' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς.

174. Αὐτόθι, γ' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς καὶ β' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς· πρόκειται διὰ τὸν ἰδρυτὴν τῆς Ἰακωβιτικῆς Ἐκκλησίας.

175. Αὐτόθι, γ' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς:

«Δεῦτε Σεβήρου, Εὐτυχοῦς καὶ Ἰακώβου τὴν πλάνην, Θεοδώρου Διοσκόρου σὺν τούτοις, ἀποθώμεθα τρανῶς· τὴν δὲ τετάρτην Σύνοδον, τῶν εὐσεβῶν Πατέρων, μέλψωμεν θείους ἐν ἔσμασιν».

Ὁ κατονομαζόμενος ἐνταῦθα Θεόδωρος εἶναι δύσκολον νὰ προσδιορισθῆ ἐπακριβῶς. Αἰρετικὸν Θεόδωρον ἀναθεματίζει καὶ ὁ Κανὼν τοῦ Φιλοθέου (δ' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς)· οὗτος ὁμῶς πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Φαράν. Ὁ ὑπὸ τοῦ ἀνωτ. τροπαρίου ἀναθεματιζόμενος ἐνδεχομένως εἶναι ἡ ὀριγενιστῆς Θεόδωρος Ἀσιδιᾶς, ὅστις φέρεται ὡς καταδικασθεὶς ὑπὸ τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (βλ. Ἑρσηκ. καὶ Ἡθ. Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 2, στ. 222), ἢ ὁ Μοψουεστίας. Ὁ Θεόδωρος Μοψουεστίας (κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ε' Οἰκουμ.) ἐδέχετο τὴν ἐν τῷ Χριστῷ ὑπαρξίν ἀμφοτέρων τῶν φύσεων. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἠρνεῖτο τὴν εἰς ἐν πρόσσωπον ἕνωσιν αὐτῶν, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὑποκείμενος τῷ ἀναθέματι τῆς Χαλκηδόνος.

176. Αὐτόθι, γ' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς.

177. Αὐτόθι, γ' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς.

178. Βλ. ἀνωτ., σημ. 173.

179. Βλ. ἀνωτ., σημ. 171 καὶ 172.

βῆρος ἀπέρριπτε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίλλου, ὁ ὁποῖος τὸν Χριστὸν ἀκη-
 ρύττει ἐν δύο φύσεσι καὶ ἐνεργείαις διτταῖς»¹⁸⁰, καὶ τῶν Πατέρων καὶ Διδα-
 σκάλων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι, ὡσαύτως, «ἐν δυσὶν οὐσίαις καὶ ἐν ἐνὶ
 Χριστῷ προσώπῳ καταγγείλαντες πᾶσιν ἐξέθεντο»¹⁸¹, καὶ ἐδίδασκεν, ὅτι ὁ
 Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶχε μίαν φύσιν σύνθετον»¹⁸². Ὁ Ὑμνογράφος ἐρωτᾷ
 τὸν Σεβῆρον:

«Τὰς φύσεις τί συγγέεις τὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ
 φυρμὸν ἀντεισάγεις καὶ σύγκρασιν, τὸ τοῦ
 Σταυροῦ, πάθος προσαρμόττων καὶ τὴν ταφήν,
 τῇ ἀπαθει θεότητι, τοῦ μονογενοῦς Λόγου τοῦ
 Θεοῦ, ὃ δεῖλαιε Σεβῆρε; διό περ τὴν μεγίστην,
 σοῦ βλασφημίαν βδελυττόμεθα»¹⁸³.

Καὶ ἐν ἐτέρῳ σημείῳ (α' τροπ. τῆς ᾠδῆς):

«Φράσον ἡμῖν ἄφρον Σεβῆρε καὶ μάταιε, μίαν
 φύσιν, σύνθετον τὸν ἀναρχον, φῶς τοῦ Πα-
 τρός Λόγον καὶ Υἱόν· εἰ γὰρ οὕτως εἶποις, καὶ
 ἄλλην φύσιν ἐσήμανας· ἡ σὰρξ γὰρ καὶ ὁ Λόγος
 οὐχὶ μία οὐσία, ἀλλὰ δύο ὑπάρχουσιν ἄθλιε».

Ὁ Σεβῆρος, ὡς γνωστόν, κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς ἐπὶ Μηνᾶ ἐνδημούσης
 συνόδου τοῦ 536. Τὴν καταδίκην αὐτοῦ, ἐνεχυρώσας, ἐπεκύρωσεν ἡ Ε' Οἰ-
 κουμενικὴ Σύνοδος (βλ. κατωτ.). Ἀγνοεῖ ἄραγε ὁ Ὑμνογράφος τοῦτο, μὲ ἀπο-
 τέλεσμα νὰ ἀποδίδῃ τὴν καταδίκην του εἰς τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν, ἢ θεωρεῖ
 αὐτὸν ὡς ἐμμέσως καταδικασθέντα ὑπ' αὐτῆς, διότι ἀπέρριπτεν αὐτὴν καὶ τὸ
 ἑαυτῆς δόγμα; Προεκτάσεις τοῦ ρόλου καὶ τῆς σημασίας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς
 καὶ πρὸς τὰς προηγηθείσας αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅσας ἠκολούθησαν Συνό-
 δους εἶναι συγγνωσταί, ἐὰν ὄχι ἐπιβεβλημένοι, ἔνεκα τῆς ἐνότητος καὶ τῆς
 ἀκολουθίας τῶν δογμάτων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἄλλωστε καὶ αἱ Οἰκ.
 Σύνοδοι, ἀρχόμεναι τοῦ Ὄρου αὐτῶν, ἀνεφέροντο εἰς τὰ δόγματα τῶν προηγη-
 θεισῶν Συνόδων, διὰ νὰ δηλώσουν οὕτω τὴν ὀρθοδοξίαν των. Τοιαῦται ἀνα-
 φοραὶ παρατηροῦνται καὶ εἰς τὸν παρόντα Κανόνα. Ἐνδεικτικῶς παραπέμπο-
 μεν εἰς τὴν ζ' ᾠδὴν, τῆς ὁποίας: α) τὸ β' τροπάριον ἀναφέρεται εἰς τὸ δόγμα
 τῆς Ἐφέσου:

180. Μηναιὸν Ἰουλίου, γ' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς.

181. Αὐτόθι, α' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς.

182. Αὐτόθι, α' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς.

183. Αὐτόθι, β' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς.

«Ἐνα ἐπιστάμεθα, τὸν ἐπὶ ξύλου καὶ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς, ὡς Θεὸν ἐν ὑψίστοις, καὶ ἐν μνημείῳ ὡς συνημμένον σαρκί...».

β) Τὸ γ' τροπάριον στηλιτεύει τοῦ Ἀρείου τοῦ «σμικροθέου» τὴν «κένωσιν» καὶ τὴν «κατατομὴν» (τῆς Τριάδος) καὶ τοῦ Σαβελλίου «τὴν συναίρεσιν» (τῶν δύο, κατ' αὐτόν, προσώπων, τοῦ Χριστοῦ εἰς ἓν φαινομενικόν), «τῶν τῆς Τριάδος ἐχθρῶν»· καὶ γ) τὸ δ' τροπάριον συνοψίζει τὸ Τριαδικὸν δόγμα:

«Ἀπάντων μὲν Κύριον, ἐνὸς δὲ μόνου μονογενοῦς Υἱοῦ, ὀρθοδόξως Πατέρα, θεολογοῦντές σε καταγγέλλομεν, καὶ ἐν εἰδότες σοῦ ἐκπορευόμενον Πνεῦμα εὐθὲς συμφυές, καὶ συναΐδιον»¹⁸⁴.

Συχνότεραι ὅμως εἶναι αἱ ἀναφοραὶ εἰς τὸ δόγμα τῆς ΣΤ' Οἴκουμ. Συνόδου καὶ ἡ συσχετίσις αὐτοῦ μὲ τὸ δόγμα τῆς Χαλκηδόνος¹⁸⁵.

Ἐκ τῶν μεταγενεστέρων αἰρετικῶν, ἐκτὸς τοῦ Σεβήρου, ἀναφέρει, ὡς εἰδομεν, καὶ τοὺς Θεόδωρον (;) καὶ Ἰάκωβον (Βαραδαῖον). Πρόκειται δηλαδὴ

184. Κατ' ἄριστον, τρόπον ἀποδίδεται τὸ Τριαδικὸν δόγμα ὑπὸ τοῦ κατωτέρω «τριαδικοῦ» Θεοκοκίου τῆς ἡ' φῶδης:

«Τρισσοφαῆ Θεότητα, ἐνιαίαν ἐκλάμπουσαν, ἀγλήν ἐκ μιᾶς τρισυποστάτου φύσεως, Γεννήτορα ἀναρχον, ὁμοφυᾶ τε Λόγον Πατρός, καὶ συμβασιλεῦον, ὁμοούσιον Πνεῦμα, οἱ παῖδες εὐλογεῖτε, ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε, λαὸς ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

185. Αὐτόθι, γ' τροπ. τῆς α' φῶδης:

«Ὁ μὴ κηρύττων ἐν δυσὶ ταῖς φύσεσι καὶ ἐνεργείαις Χριστόν, τὸν τοῦ Πατρὸς Λόγον, σχοίη τὸ ἀνάθεμα· ἡ γὰρ τετάρτη Σύνοδος, τῶν Ἀγίων Πατέρων, ἐμφρόνως οὕτως ἐθέσπισε».

βλ. καὶ β' τροπ. τῆς γ' φῶδης:

«Οἱ θιασῶται καὶ πιστοί, τὸν παντουργὸν καὶ Σωτήρα, ἐν δυσὶν ἀδαιρέτοις οὐσίαις καὶ θελήσει διτταῖς καὶ ἐνεργείαις σέβωμεν...».

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καὶ τὸ α' τροπ. τῆς ἡ' φῶδης, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ οἰονεὶ ἀνακεφαλαίωσιν τοῦ Χριστολογικοῦ δόγματος:

«Καταισχυνέσθω πρόσωπα, καὶ φιμούσθω τὰ στόματα, τῶν μὴ κηρυττόντων ἐν δυσὶ ταῖς φύσεσιν, ἀτμήτως ἀτρέπτως τε, καὶ ἀσυγχύτως ἓνα Υἱόν· οἱ γὰρ εὐσεβεῖς, πάντες κοινῶς συμφρονοῦμεν, κατ' ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο, ἐνεργεῖν τε καὶ θέλειν, Χριστόν οὐ μὴν προσώποις, κατ' ἄμφω δὲ τὰς φύσεις».

δι' αίρεσιάρχας, οἱ ὅποιοι δὲν ἐδέχοντο τὸ δόγμα τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου.

Ἡ ἀντιπαράθεσις Ὁρθοδοξίας καὶ Μονοφυσιτισμοῦ δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶχε προσλάβει ἔντονον χαρακτήρα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὑμνογράφου, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπιμονὴ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κακοδοξίας τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος δὲν ἐγνώριζεν ἴσως προσωπικὴν καταδίκην ὑπὸ Οἰκουμ. Συνόδου τοῦ Σεβήρου καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τῶν Θεοδώρου καὶ Ἰακώβου, ἀπέδωκε ταύτην εἰς τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν. Ὁ «ἀναχρονισμὸς» οὗτος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς λάθος τοῦ Ὑμνογράφου, ὁ ὅποιος, ὡς ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνωμεν ἡ δογματικὴ ἀκρίβεια μὲ τὴν ὁποῖαν ἀποδίδει καὶ ἀνυμνεῖ τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, ἦτο λόγιος καὶ ἐντριβὴς περὶ τὴν θεολογίαν, ἀλλ' εἶς τινα οἰονεὶ ἐπέκτασιν τῆς ἰσχύος τοῦ ἀναθέματος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς καὶ ἐπὶ τῶν αἰρεσιάρχῶν Σεβήρου, Θεοδώρου καὶ Ἰακώβου. Τοῦτο σαφῶς δηλοῦται ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς τὸ γ' τροπ. τῆς α' ᾠδῆς τοῦ Κανόνος αὐτοῦ (βλ. ἀνωτ. σὴμ. 185).

5. Η Ε' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ.

Αἱ περὶ τῆς Συνόδου ταύτης εἰδήσεις εἶναι πενιχραὶ καὶ, ἐν τινι μέτρῳ, ἀντιφατικαί. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπώλειαν τῶν πρωτοτύπων ἑλληνικῶν Πρακτικῶν αὐτῆς (τὰ λατινιστὶ διασωθέντα δὲν ἀναφέρουν καταδίκην τοῦ Ὁριγένους, τοῦ Διδύμου καὶ τοῦ Εὐαγρίου). Ἡ ἐπικρατεστέρα σήμερον γνώμη εἶναι, ὅτι αὕτη κατεδίκασε τὰ λεγόμενα «Τρία Κεφάλαια», ἦτοι τὸν Θεόδωρον Μοψουεστίας, τὰ συγγράμματα Θεοδωρήτου Κύρου κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, καὶ τὴν λεγομένην Ἰβὰ ἐπιστολὴν πρὸς Μάρην τὸν Πέρσην¹⁸⁶. Οἱ ὀρθόδοξοι ἐρευνηταί, συνήθως, δέχονται (ἐκ φόβου μὴ θιγῆ, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἢ ἀξιοπιστία τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου), ὅτι ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ ἡσχολήθη καὶ μὲ τὴν καταδίκην τοῦ Ὁριγένους καὶ τῶν ὠριγενιστῶν Διδύμου καὶ Εὐαγρίου¹⁸⁷. Τινὲς δὲ τούτων ἀναζητοῦν συμβιβαστικὴν λύσιν εἰς μίαν τῶν ἐκδοχῶν: α) ἡ Σύνοδος ἡσχολήθη προσυνοδικῶς μὲ τὸ ὠριγενιστικὸν ζήτημα, καὶ β) αὕτη ἀπλῶς καὶ ἄνευ συζητήσεως υἰοθέτησε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐνδημούσης συνόδου τοῦ 543 καὶ τὸ γνωστὸν διάταγμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τοῦ Ὁριγένους. Εἰς τὴν σύντομον μελέτην ἡμῶν: «Εἶναι ὁ Ὁριγένης ἀναθεματισμένος;» ἀξιολογοῦμεν τὰς ἐπ' αὐτοῦ μαρτυρίας, διὸ καὶ ἐνταῦθα θὰ περιορισθῶμεν εἰς γενικὰς τινὰς παρατηρήσεις¹⁸⁸.

Ἡ ἐν Τρούλλῳ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἀναγνωρίζουσα τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Ε', ἀναφέρει, ὅτι αὕτη ἀπεφάνθη: «κατὰ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, Ὁριγένους, Διδύμου τε καὶ Εὐαγρίου καὶ τῶν συγγραμμάτων Θεο-

186. Βλ. H. Jedin, *Kleine Konziliengeschichte*, 4 Aufl. Freiburg 1962, σελ. 30-31 (βλ. καὶ σχετ. βιβλιογρ. εἰς σελ. 134-136).

187. Κατὰ τὸν Γεώργιον Καρμίρη: «Καίτοι δὲ ὁ Hefele, ὁ Ph. Schaff, ὁ Γ. Δέρβος, ὁ Χρυσ. Παπαδόπουλος καὶ ἄλλοι φρονοῦσιν ὅτι ἡ Ε' Οικ. Σύνοδος δὲν ἡσχολήθη περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο, θεωροῦμεν οὐχ ἥττον ὡς λίαν πιθανὸν ἢ μᾶλλον βέβαιον, ὅτι αὕτη, ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπελήφθη καὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καὶ ἀνεθεμάτισε τὸν Ὁριγένη καὶ τὰ συγγράμματά του διὰ τοῦ 11 κατὰ τῶν Τριῶν Κεφαλαίων ἀναθεματισμοῦ, περιορίσθη δ' ἅμα νὰ υἰοθετήσῃ ἀπλῶς καὶ ἐκδώσῃ ὡς ἰδίους τοὺς 15 κατὰ τοῦ Ὁριγένους καὶ τῆς διδασκαλίας του ἀναθεματισμοῦ τῆς ἐνδημούσης Συνόδου τοῦ 543» (Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα..., σελ. 184-185).

188. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν τιμητικὸν τόμον καθηγ. Γερασιμ. Κοινιδάρη: «Ἀντίδωρον πνευματικόν», Ἀθήναι 1981, σελ. 64-79.

δωρήτου τῶν κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ ἀοιδίου Κυρίλλου, καὶ τῆς λεγομένης Ἰβρα ἐπιστολῆς πρὸς Μάρην τὸν Πέρσην»¹⁸⁹. Ἀλλὰ καὶ ὁ α' κανὼν τῆς Πενθέκτης ὁμιλεῖ περὶ καταδίκης ὑπὸ τῆς Ε' τῶν Θεοδώρου Μοψουεστίας, Νεστορίου, Ὁριγένους, Διδύμου καὶ Εὐαγρίου¹⁹⁰. Οἱ Πατέρες ὁμῶς τῆς Ζ' Οἴκουμ. Συνόδου (ἐν τῷ Ὁρω αὐτῆς), περατώσαντες τὴν ἀναφορὰν αὐτῶν εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος, προσθέτουν: «συναποβαλόντες αὐτοῖς Σεβήρον, Πέτρον καὶ τὴν πολυβλάσφημον αὐτῶν ἀλληλόπλοκον σειράν, μεθ' ὧν καὶ τὰ Ὁριγένους, Εὐαγρίου τε καὶ Διδύμου μυθεύματα ἀναθεματίζομεν, ὡς καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθεῖσα πέμπτη Σύνοδος...»¹⁹¹. Οὕτως, κατὰ τὴν τελευταίαν τῶν Οἴκουμ. Συνόδων, ἡ Ε' ἀνεθεμάτισε «τὰ μυθεύματα», τὰς κακοδοξίας, τοῦ Ὁριγένους καὶ τῶν Διδύμου καὶ Εὐαγρίου, ὅχι ὁμῶς καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. Παρατηρητέον δέ, ὅτι οὐδὲν αὐτὴ ἀναφέρει περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Ε' καταδίκης τῶν Τριῶν Κεφαλαίων. Ἐρμηνευτικὸν πρόβλημα πρὸς τοῦτοις δημιουργοῦν τὰ περὶ συναποβολῆς Σεβήρου καὶ Πέτρου. Ποῦ ἀνάγονται ταῦτα; Εἰς τὴν Ε' Οἰκουμηνικήν, εἰς τὴν Δ' ἢ συνιστοῦν παρέμβλητον ἰδίαν ἀπόφανσιν τῆς Ζ' Οἰκουμηνικῆς, προκειμένου νὰ προσδώσῃ οἰκουμηνικὸν κύρος εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐνδημούσης συνόδου τοῦ 536; Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἴσως ὑπῆρχε σύγχυσις περὶ τῶν ἀποφασισθέντων ὑπὸ τῆς Ε' Οἴκουμ. Συνόδου. Ἡ εἰκονομαχικὴ σύνοδος τῆς Ἱερρείας (754), λ.χ., ἀναφερομένη εἰς τὴν Ε' Οἰκουμηνικήν, λέγει ὅτι αὐτὴ ἀνεθεμάτισεν Ὁριγένην, τὸν καὶ Ἀδαμάντιον, Εὐάγριον, Δίδυμον μετὰ τῶν ἑλληνικῶν αὐτῶν συγγραμμάτων, Θεόδωρον τὸν Μοψουεστίας καὶ Θεόδωρον (Διόδωρον;) τὸν καθηγητὴν Νεστορίου, Σεβήρον, Πέτρον καὶ Ζωόραν, μετὰ τῶν ἀσεβῶν αὐτῶν δογμάτων καὶ τὴν λεγομένην Ἰβρα ἐπιστολὴν...»¹⁹². Ὁ ἱερὸς Φώτιος εἰς τὴν Ε' Οἰκουμηνικήν (ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ) ἀποδίδει τὴν καταδίκην τῶν Τριῶν Κεφαλαίων τῶν Ὁριγένους, Διδύμου καὶ Εὐαγρίου· ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀνθίμου, Σεβήρου, Πέτρου (Ἀπαμείας) καὶ Ζωόρα¹⁹³. Τὰ ἀνωτέρω ἐνισχύουν τὴν ἐκδοχὴν, ὅτι ἡ Ζ' Οἰκουμηνικὴ ἀνάγει τὴν συναποβολὴν τοῦ Σεβήρου εἰς τὴν Ε' Οἴκουμ. Σύνοδον.

Τὰ Λειτουργικὰ ἡμῶν Βιβλία, ἐπηρεασθέντα ὑπὸ τοῦ Ὁρου τῆς Ζ' Οἴκ. Συνόδου, ἀποδίδουν εἰς τὴν Ε' τὴν καταδίκην τοῦ Σεβήρου (ἐξαιρέσει τοῦ ποιητοῦ τοῦ «Δευτέρου» Κανόνος τῆς Δ' Οἴκ. Συνόδου· βλ. ἀνωτ.) καὶ τῶν κακοδοξῶν τοῦ Ὁριγένους. Οὕτως εἰς τὸν Πατμ. κώδ. 266 ἀναγινώσκομεν: «Τῇ μετ' αὐτὴν Κυριακῇ (δηλ. τὴν ἐπομένην Κυριακὴν τῆς τελέσεως τῆς

189. Mansi 11, 632D.

190. Ἄ μ. Ἄ λ ι β ι ζ ἄ τ ο υ, Οἱ ἱεροὶ κανόνες, Ἐν Ἀθήναις 1949, σελ. 74.

191. Mansi 13, 377A.

192. Αὐτόθι 13, 236D.

193. Ἰ ω. Β α λ ε τ τ α, Φωτίου ἐπιστολαί, Λονδίνον 1864, σελ. 213-214.

Μνήμης τῶν 630 θεοφόρων Πατέρων — 16ῃ Ἰουλίου) Μνήμη τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν κατὰ Σεβήρου τῆς ε΄ συνόδου ἐν τῇ ἀγία μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ». Ὁ αὐτὸς κῶδιξ εἰς τὴν 25ῃν Ἰουλίου σημειοῖ: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Μνήμη τῶν ἐν ἁγίοις Πατέρων ἡμῶν τῆς ε΄ συνόδου». Τὰς εἰδήσεις αὐτάς ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Συναῖτ. κῶδιξ 548, ὁ ὁποῖος, ὅμως, (ἐσφαλμένως) γράφει «Σεργίου» ἀντὶ «Σεβήρου»¹⁹⁴. Εἰς τοὺς μετὰ τὸν ἰγ΄ αἰῶνα κώδικας παρατηροῦμεν ἐξελίξιν τινα. Τὸ «Συναξάριον» τῆς 25ῆς Ἰουλίου προσέλαβε τὴν μορφήν: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Μνήμη τῶν ἁγίων ρξε΄ Πατέρων τῶν ἐν τῇ ε΄ συνόδῳ συνελθόντων καὶ τὰ Ὁριγένους δόγματα καθελόντων». Τοῦτο δὲ συνοδεύεται ὑπὸ τοῦ διστίχου:

«Λόγοι Βελίαρ οἱ λόγοι Ὁριγένους,
Οὐσπερ καθεῖλον προσκυνηταὶ τοῦ Λόγου»¹⁹⁵.

Ἡ εἰδήσις τοῦ Ὄρου τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῶν ἀνωτέρω κωδίκων 266 καὶ 548 περὶ καταδίκης ὑπὸ τῆς Πέμπτης Οἰκουμ. τοῦ Σεβήρου ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ σχετικοῦ Ὑπομνήματος: «Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ, ἦν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθιμος ὁ αἰρετικός... ἀλλ' αἰρετικός ὢν ἐξεβλήθη παρά τε τῶν Ὀρθοδόξων... καὶ ἐχειροτονήθη ἀντ' αὐτοῦ Μηνᾶς.. Ἐπὶ τούτου ἐπαναστάντες Σεβήρος καὶ Πέτρος, ἀνθρώποι πᾶσαν αἵρεσιν ἐν αὐτοῖς περιφέροντες, συνιστῶντες δὲ καὶ τὰ Ὁριγένους βλάσφημα δόγματα, ἐλύπουν τοὺς Ὀρθοδόξους. Διὰ τοι τοῦτο καὶ συγκαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐν τῷ ἑβδόμῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Σύνοδον ρξε΄ Ἁγίων Πατέρων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἅμα τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ Μηνᾶ ἀνεθεμάτισεν αὐτούς τε καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτῶν. Ἐκτοτε

194. Κῶδιξ 548 (f. 265): «Μετὰ δὲ τὴν μνήμην ταύτην τῇ ἐπιούσῃ Κυριακῇ τελεῖται μνήμη ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν συνελθόντων κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Σεργίου καὶ ἀναθεματισάντων αὐτόν τε καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ βέβηλα καὶ ψυχοφθόρα συγγράμματα». Εἰς δὲ τὸ f. 276 (25 Ἰουλίου) γράφει: «Μνήμη τῶν ἁγίων ρξε΄ Πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν τῇ πέμπτῃ συνελθόντων συνόδῳ». Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἐπομένῃ Κυριακῇ τῆς Μνήμης τῆς Δ΄ Οἰκουμ. Συνόδου (16 Ἰουλίου) συμπίπτει χρονικῶς μὲ τὴν τῆς τελέσεως τῆς Μνήμης τῶν ρξε΄ Πατέρων τῆς Ε΄ Οἰκουμενικῆς, οἱ ὁποῖοι κατεδίκασαν τὸν Σεβήρον. Ἐνδιάμεσος Κυριακῇ, διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης τῶν Πατέρων, οἱ ὁποῖοι κατεδίκασαν τὸν Σέργιον (ΣΤ΄ Οἰκουμ.), δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

195. Βλ. κῶδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 551, 556 (f. 147), 562 (f. 96), 843 (f. 631), 1031 (f. 337), 1036 (f. 243v), 1039, 1040, 2004, (f. 323v), 2009 (f. 162v), 2435, 2679 (f. 139), καὶ Συναῖτ. 629 (f. 115). Οἱ κῶδ. 1030 καὶ 2007 (f. 180) τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν ἀναφέρουν μόνον, ὅτι τὴν 25ῃν Ἰουλίου τελεῖται ἡ Μνήμη τῶν 165 ἁγίων Πατέρων τῶν συνελθόντων ἐν τῇ Ε΄ συνόδῳ ὡσαύτως καὶ ὁ Πατριάρχης 262 ἐνῷ ὁ κῶδιξ 580 τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν προσθέτει: «καὶ τὰ Ὁριγένους δόγματα καθελόντων». Ἀντιθέτως ἡ Μνήμη τῶν 165 θεοφόρων Πατέρων τῆς Ε΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου οὐδόλως ἀναγράφεται εἰς τοὺς κῶδ. 2666, 2567, καὶ 2926 τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν.

οὖν ἐορτάζει ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τὴν τοιαύτην ἀνάμνησιν δοξάζουσα τὸν Θεόν»¹⁹⁶.

Ὁ συντάκτης τοῦ Ὑπομνήματος τούτου, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς ὄλους σχεδὸν τοὺς μετὰ τὸν ἰγ' αἰῶνα κώδικας¹⁹⁷, περιπίπτει εἰς ἱστορικὰς ἀνακριβείας, αἱ ὁποῖαι καὶ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι οὗτος συγγέει τὴν Ε' Οἰκουμενικὴν (553) πρὸς τὴν ἐπὶ Μηνᾶ ἐνδημοῦσαν σύνοδον τοῦ 536. Οὕτως α) ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ δὲν συνῆλθε τὸ ἔβδομον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527-565), ἀλλὰ τὸ εἰκοστὸν ἔκτον, β) Πατριάρχης τὸ 553 ἦτο ὁ Εὐτύχιος καὶ ὄχι ὁ Μηνᾶς, καὶ γ) αὕτη ἡσχολήθη μὲ τὴν καταδίκην τῶν Τριῶν Κεφαλαίων καὶ ὄχι μὲ τὴν καταδίκην τοῦ Σεβήρου (κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς ἐνδ. συνόδου τοῦ 536), ἐνδεχομένως δὲ οὔτε καὶ μὲ τὴν καταδίκην τοῦ Ὁριγενισμοῦ (κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς ἐνδ. συνόδου τοῦ 543). Οὗτος (ὁ συντάκτης τοῦ Ὑπομνήματος) βεβαίως δὲν αὐτοσχεδιάζει. Ἡ ἀρχαία λειτουργικὴ παράδοσις ὠμίλει περὶ καταδίκης ὑπὸ τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς τοῦ Σεβήρου, ἡ μεταγενεστέρα καὶ ἡ σύγχρονος τοῦ Ὑπομνηματιστοῦ περὶ καταδίκης τῶν δογμάτων τοῦ Ὁριγένους (κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Ζ' Οἰκουμ. καὶ τοῦ πατριάρχου καὶ ὁμολογητοῦ Νικηφόρου, PG 100, 193). Ὁ συντάκτης, λοιπόν, καὶ ἔνεκα τῆς μὴ διασώσεως τῶν Πρακτικῶν τῆς παρούσης Συνόδου, συνδυάζει τὰς ἀνωτέρω εἰδήσεις καὶ ἐνοποιεῖ αὐτάς, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ ἀνεθεμάτισε τὸν Σεβήρον (καὶ τὸν Πέτρον) διὰ τὰς ὠριγενείους αὐτοῦ κακοδοξίας.

Εἰς τὸ ἐν χρήσει Μηναιὸν τοῦ Ἰουλίου παρατηροῦμεν καὶ ἑτέραν ἀντίφασιν· ἐνῶ δηλ. ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς ἀναφέρεται σαφῶς, ὅτι αὕτη κατεδίκασε τὸν Σεβήρον διὰ τὰς μονοφυσιτικὰς αὐτοῦ κακοδοξίας¹⁹⁸, κατὰ τὸ σχετικὸν Ὑπόμνημα τῆς 25ης Ἰουλίου ἡ καταδίκη τοῦ αἰρεσιάρχου τούτου ἀνάγεται εἰς τὴν Ε' Οἰκουμενικὴν καὶ μάλιστα ἐπὶ ὠριγενισμῶ. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι τοιαύτης φύσεως ἀντιφάσεις καὶ ἀνακολουθίαι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν εἰς τὰ ἐπίσημα Λειτουργικὰ ἡμῶν Βιβλία.

Οἱ ἀρχαῖοι κώδικες Πατρ. 266 καὶ Σιναιτ. 548 διασφύζουσι καὶ εἰδήσεις τινὰς περὶ τῆς Ἀκολουθίας τῆς Μνήμης τῶν 165 Πατέρων τῆς Πέμπτης Οἰκουμ. Συνόδου, ὡς αὕτη ἐτελεῖτο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως. Τὰ παραδιδόμενα στοιχεῖα τῆς Ἀκολουθίας εἶναι: α) τὸ κατωτέρω τροπάριον:

«Φωστῆρας ἐν κόσμῳ φαίνοντας
καὶ λόγον ζωῆς ἐπέχοντας
τοὺς Πατέρας ἡμῶν ἀνέδειξας, Κύριε,
καὶ δι' αὐτῶν τὴν Ἐκκλησίαν ἐλάμπρυνας

196. Μηναιὸν Ἰουλίου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 132.

197. Βλ. ἄνωτ., σημ. 195. Τὸ Ὑπόμνημα καὶ τὸ Δίστιχον δὲν ὑπάρχουν εἰς τοὺς κώδικας 580, 1030, 2007 (Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν) καὶ 262 (Πατρ.).

198. Βλ. ἄνωτ., σελ. 717-718.

καὶ τοὺς εἰς ὕψος ἀδικίαν λαλήσαντας,
τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς κατέβαλες.
Ταῖς αὐτῶν ἱεσίσαις εἰρήνευσον τὴν ζῶν ἡμῶν»·

β) τὸ προκείμενον εἰς β' ἤχον: «Εὐφράνθητε ἐπὶ Κύριον καὶ ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι»· γ) ὁ στίχος: «Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι...»· δ) τὰ ἀναγνώσματα· Πρὸς Τίτον: «Γέκνον Τίτε, πιστὸς ὁ Λόγος...» (κεφ. 3, στιχ. 8-15)· ἀλληλοῦα (ἤχος δ')· στίχος: «Ἐκέραξαν οἱ δίκαιοι καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτῶν»· Εὐαγγέλιον· Κατὰ Ἰωάννην: «Τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἐπάρας ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶπεν, Πάτερ ἄγιε, τήρησον αὐτούς...» (Κεφ. 17,11-25)· καὶ κοινωνικόν: «Ἀγαλλιᾶσθε...»¹⁹⁹. Λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ εἶδησις τῶν κωδίκων τούτων, ὅτι μετὰ τὸ Τρισάγιον γίνεται ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ὁρου καὶ δὴ καὶ καθόσον δὲν ἔχομεν σαφεῖς μαρτυρίας περὶ τοῦ Ὁρου τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Σημειωθῆτω δὲ ὅτι τόσον τὰ λατινιστὶ παραδιδόμενα Πρακτικά, ὅσον καὶ οἱ ἰδ' ἀναθεματισμοί, οἵτινες παραδίδονται ὡς Ὁρος τῆς Συνόδου τοῦ 553, ὁμιλοῦν περὶ καταδίκης ὑπ' αὐτῆς τῶν «Τριῶν Κεφαλαίων», ὅχι ὁμως καὶ περὶ καταδίκης τοῦ Σεβήρου²⁰⁰ καὶ τοῦ Ὁριγένους. Ὁ ἰα' ἀναθεματισμὸς («Εἰ τις μὴ ἀναθεματίζει Ἄρειον, Εὐνόμιον, Μακεδό- νιον, Ἀπολλινάριον, Νεστόριον, Εὐτυχέα καὶ Ὁριγένη..., ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω»²⁰¹), συναριθμεῖ τὸν Ὁριγένη μετὰ τῶν αἰρετικῶν, τῶν καταδικασθέντων ὑπὸ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ συναρίθμησις τοῦ Ὁριγένους μετὰ τῶν προκριθέντων καὶ προαναθεματισθέντων ἀποδεικνύει ὅπωςδῆποτε, ὅτι δὲν εἶναι ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος αὐτή, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὸν μέγαν τοῦτον

199. Ὁ Συναῖτ. κωδιξ 548 παραθέτει μόνον τὸ τροπάριον: «Φωστῆρας ἐν κόσμῳ φαίνοντας...» καὶ τὴν εἶδησιν περὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ὁρου μετὰ τὸ Τρισάγιον.

200. Ἰω. Καρμίρη, Τὰ Δογματικά..., σελ. 195. Ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ προεπάθησε νὰ ἄρῃ τὰς κατὰ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς ἐνστάσεις τῶν Μονοφυσιτῶν (τὴν κατηγοροῦν ἐπὶ Νεστοριανισμῷ), ἐλπίζουσα εἰς τὴν προσχώρησιν τούτων εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, διὸ καὶ ἐνδεχομένως δὲν ἀνεφέρθη εἰς τὸν ἀναθεματισμὸν τοῦ Σεβήρου, ὁ ὁποῖος ἐγένετο ὑπὸ τῆς ἐνδημούσης συνόδου τοῦ 536.

201. Ἡ ἐπὶ τοῦ πάπα Μαρτίνου συγκληθεῖσα ἐν Ρώμῃ σύνοδος, ἐξ 105 ἐπισκόπων, παραθέτουσα τὰς ἀποφάνσεις τῶν πρὸ αὐτῆς Οἰκ. Συνόδων, ἤτοι τὴν «Ἐκθεσιν πίστεως τῶν τῆς ἁγίων Πατέρων, τὴν «Ἐκθεσιν πίστεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνεθόντων ῥν' ἁγίων Πατέρων» (Mansi 10, 1040ABCD), τὰ «Κεφάλαια περὶ πίστεως τοῦ μακαρίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἅπερ ἡ κατ' αὐτὸν ἁγία ἐνέκρινε σύνοδος τῶν διακοσίων ἁγίων Πατέρων» (αὐτόθι 1040E-1044A) καὶ τὸν «Ὁρον τῆς ἁγίας ἐν Χαλικηδόνι συνόδου (αὐτόθι 1044A-E), παραθέτει, ὡς «Ὁρον κεφαλαιώδη τῆς ἁγίας πέμπτης συνόδου», τοὺς ἰδ' ἀναθεματισμοὺς κατὰ τῶν «Τριῶν Κεφαλαίων» (αὐτόθι 1045D-1053D). Σημειωθῆτω, ὅτι εἰς τὸν ἰα' ἀναθεματισμὸν ὁ Ὁριγένης, ὅχι ὁμως καὶ οἱ Δίδυμος καὶ Εὐάγριος, φέρεται ὡς προαναθεματισθεὶς ὑπὸ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐρώτημα· πόθεν ἤρυσθη ἡ σύνοδος αὕτη τὴν εἶδησιν ὅτι ἡ Πέμπτη Οἰκουμ. ἀνεθεμάτισε προσωπικῶς τοὺς Ὁριγένη, Δίδυμον καὶ Εὐάγριον; Τὸ ἐρώτημα ἰσχύει καὶ περὶ τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς.

ἀλεξανδρινὸν Θεολόγον. Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς αὐτῆς συνηγοροῦν καὶ οἱ παραδιδόμενοι «Τῶν ἁγίων ρξε' Πατέρων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας πέμπτης Συνόδου κανόνες (ἀναθεματισμοὶ) δέκα πέντε»²⁰², διὰ τῶν ὁποίων ἀναθεματίζονται διάφοροι ὠριγένειοι κακοδοξίαι, ὄχι ὅμως καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Ὁριγένους. Τὸ ἐρώτημα τὸ ὁποῖον ἐν προκειμένῳ τίθεται εἶναι: ἐὰν διεσφύζετο ὁ Ὅρος τῆς Συνόδου καὶ ἀνεγινώσκετο ἐπ' Ἐκκλησίαις κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης τῶν 165²⁰³ (καὶ κατ' ἄλλας πηγὰς 160 Πατέρων²⁰⁴) τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς, πῶς ἐρμηνευτέα ἢ σύγχυσις τῶν Συναξαριστῶν περὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀποφασισθέντων; Ἀδυνατοῦμεν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ εἰδησις τῶν κωδίκων 266 καὶ 548 περὶ ἀναγνώσεως τοῦ Ὁρου εἶναι ἐσφαλμένη, καθόσον τοῦτ' αὐτὸ ἀναφέρεται καὶ περὶ τοῦ Ὁρου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς. Ἐντεῦθεν καὶ τεινομεν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι πρέπει νὰ ὑπῆρχον περισσότερα τοῦ ἐνὸς κείμενα, τὰ ὁποῖα παρεδίδοντο ὡς περιέχοντα τὰς ἀποφάνσεις τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς καὶ τὰ ὁποῖα ἀνελόγουν ἴσως εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν ΣΤ' καὶ Ζ' Οἰκουμ. Συνόδων. Αἱ λειτουργικαὶ πηγαί, ὡς προφθάσαντες εἶπομεν, υἰοθέτησαν τὴν θέσιν τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς, ὅτι δηλ. ἡ Πέμπτη κατεδίκασε τὰς κακοδοξίας τοῦ Ὁριγένους. Ἐπειδὴ δὲ θεωροῦμεν ὡς πάντῃ ἀδύνατον τὸ μὲν Συναξάριον καὶ τὸ Ὑπόμνημα τῆς ἐορτῆς νὰ ὠμίλουν περὶ καταδίκης τῶν κακοδοξιῶν τοῦ Ὁριγένους, ὁ δὲ ἀναγινωσκόμενος Ὅρος νὰ ὠμίλει περὶ καταδίκης τῶν «Τριῶν Κεφαλαίων», τασσόμεθα ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τῆς ἀντιστοιχίας τούτων. Κατὰ τὴν ἡμετέραν, λοιπόν, γνώμην, ὅταν οἱ Συναξαρισταὶ ποιῶνται λόγον περὶ ἀναγινωσκομένου Ὁρου, ἐνοοῦν τοὺς «δέκα πέντε κανόνας»-ἀναθεματισμοὺς-«τῶν ἁγίων ρξε' Πατέρων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας Πέμπτης Συνόδου», διὰ τῶν ὁποίων, ὡς προείπομεν, ἀναθεματίζονται ἰσάριθμοι ὠριγενιστικαὶ κακοδοξίαι. Τοὺς κανόνας-ἀναθεματισμοὺς τούτους πρέπει νὰ ἐξέλαβε καὶ ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ ὡς τὸν Ὅρον τῆς Ε', διὸ καὶ ἐδέχθη ὅτι αὕτη (ἡ Ε') κατεδίκασε τὰ «μυθεύματα» τοῦ Ὁριγένους. Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι, ἡ μὲν ΣΤ' Οἰκουμενικὴ βασιζομένη ἴσως εἰς τοὺς ἰδ' ἀναθεματισμοὺς κατὰ τῶν «Τριῶν Κεφαλαίων», ὠμίλει περὶ καταδίκης ὑπὸ τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς τῶν «Τριῶν Κεφαλαίων» καὶ τοῦ Ὁριγένους (ὡς καὶ ἡ ἐπὶ Μαρτίνου ἐν Ρώμῃ σύνοδος, βλ. σημ. 201), ἡ δὲ Ζ', βασιζομένη ἐπὶ τῶν ἰε' κανόνων κατὰ τῶν ὠριγενιστικῶν κακοδοξιῶν, ὠμίλει περὶ καταδίκης ὑπὸ τῆς Ε' τῶν «μυθευμάτων» τοῦ Ὁριγένους, δὲν

202. Ἰω. Καρμίρη, *Τὰ Δογματικά...*, σελ. 198-200.

203. Βλ. κώδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 551, 556, 562, 843, 1030, 1031, 1036, 1039, 2004, 2007, 2009, 2435, 2679, καὶ Σιναῖτ. 548 καὶ 629. Οἱ κώδ. τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 580 καὶ 1040, ὡς καὶ ὁ Πατριακὸς 262, θέλουσιν ξε' (65) τοὺς Πατέρας τῆς Συνόδου. Εἶναι ἐμφανές, ὅτι ἔχει ἐκπέσει τὸ ψηφίον ρ' (100).

204. Ὁ ἀριθμὸς 160 δίδεται ὑπὸ τοῦ Συναξαρίου τῆς Συναξέως τῶν Συνόδων (βλ. κώδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 564, 580, 843, 846, 2004, 2007, 2567, 2926· καὶ Σιναῖτ. 629 καὶ 639. Πρβλ. κώδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 551, 556, 597, 2018 καὶ Σιναῖτ. 640 καὶ 1098).

πρέπει νὰ παρέμεινεν ἀπαρατήρητον. Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἀνωτέρω διάστασις γνωμῶν περὶ τῶν ἀποφασισθέντων ὑπὸ τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς ὑπῆρξε καὶ ἡ αἰτία τῆς ἀπωλείας τῶν Πρακτικῶν αὐτῆς καὶ τῆς ἐξ ἑνὸς χρονικοῦ σημείου καὶ ἔπειτα μὴ τελέσεως τῆς Μνήμης τῶν ἐν αὐτῇ συναχθέντων θεοφόρων Πατέρων, δὲν εἶναι βέβαιον. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι, ὅτι οὐδαμοῦ τῶν Λειτουργικῶν ἡμῶν Βιβλίων φέρεται ὁ Ὁριγένης ὡς ἀναθεματισθείς, τὸ δὲ Συναξάριον τῆς Μνήμης τῶν 165 Πατέρων, τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ δεύτερον συνελθόντων, σταθερῶς ὁμιλεῖ περὶ καταδίκης ὑπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Ὁριγένους δογμάτων.

6. Η ΣΤ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ.

Ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὀνομαζομένη καὶ ἐν «Τρούλλῳ» (ἐκ τοῦ χώρου εἰς ὃν ἔλαβον χώραν αἱ συνεδρίαὶ αὐτῆς), συνήλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ 7ης Νοεμβρίου τοῦ 680 μέχρι 16ης Σεπτεμβρίου τοῦ 681, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν ἐκπροσώπων τοῦ πάπα Ἀγάθωνος, πρὸς καταδίκην τοῦ Μονοθελητισμοῦ καὶ τοῦ Μονοενεργητισμοῦ. Ἡ νέα αὕτη αἵρεσις συνιστᾷ μετριοπαθῆ Μονοφυσιτισμὸν καὶ προέκυψεν ἐξ ἀναληφθείσης προσπαθείας προσεγγίσεως Ὁρθοδόξων καὶ Μονοφυσιτῶν. Εἰσηγητὴς καὶ κύριος ὑποστηρικτὴς τῆς αἰρέσεως ὑπῆρξεν ὁ πατριάρχης Σέργιος (610-638), ὁ ὁποῖος καὶ προέτεινε, ὡς ἐνωτικὴν «φόρμουλαν»: ὅπως ἐν τῷ Χριστῷ ὑπῆρχεν ἐν πρόσωπον (ἐδέχετο ὁ Σέργιος τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν), ὑπῆρχε καὶ μία (θεανδρική) θέλησις καὶ ἐνέργεια. Ἡ Σύνοδος υἱοθέτησε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωφρονίου Ἱεροσολύμων (ἡ θέλησις ὡς καὶ ἡ ἐνέργεια εἶναι ἴδιον τῶν φύσεων καὶ ὄχι τοῦ προσώπου) καὶ ἀνεθεμάτισε τοὺς θιασώτας τῆς αἰρέσεως (τοὺς Πατριάρχας Κων/λεως: Σέργιον, Πέτρον, Πύρρον καὶ Παῦλον· τὸν Ὀνώριον Ρώμης· τὸν Μακάριον Ἀντιοχείας καὶ τὸν Κῦρον Ἀλεξανδρείας)· ὀρίζουσα δὲ τὴν ἑαυτῆς πίστιν ὡμολόγησεν ἐν Χριστῷ: «...δύο φυσικὰς ἐνεργείας... καὶ δύο φυσικὰ θελήματα οὐχ ὑπεναντία... ἀλλ' ἐπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θελημα... καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ πανσθενεῖ θελήματι...» (Mansi 11,637BC).

Τὸ δόγμα τῆς Ἐκτῆς Συνόδου περὶ τῶν δύο ἐν Χριστῷ θελήσεων καὶ ἐνεργειῶν ἀποτελεῖ συνέπειαν, ἀκολουθίαν καὶ ἐν ταῦτῳ ἐπικύρωσιν καὶ ἐπιβεβαίωσιν, ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρωσιν τοῦ δόγματος τῆς Τετάρτης. Ἐκ τῆς ἐπόψεως αὐτῆς, ὅταν ἡ Ὑμολογία ὑμῆν ἡ δόγμα τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου, ἀναποφεύκτως συνανυμνεῖ καὶ τὸ δόγμα τῆς Χαλκηδόνος καὶ τὰνάπαλιν.

Εἰς τὸ ὀρθόδοξον Ἐορτολόγιον ἡ Μνήμη τῆς παρουσίας Συνόδου ἀπαντᾷ δις τοῦ ἔτους, ἦτοι α) τὴν 23ην Ἰανουαρίου: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου, τῆς καθελούσης τοὺς λέγοντας ἐν θελημα ἔχειν τὸν Χριστὸν καὶ μετὰ σάρκωσιν· ἐγένετο²⁰⁵ δὲ αὕτη ἐπὶ Κωνσταντίνου Πωγω-

205. Τὸ τμήμα «ἐγένετο... ἐν Κωνσταντινουπόλει» δὲν ἔχει οὕτως εἰς ὅλους τοὺς κώδικας. Αἱ σημαντικώτεραι διαφοραὶ εἶναι: Οἱ κώδ. τῆς Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 552, 1038

νάτου, τοῦ πατρὸς Ἰουστινιανοῦ τοῦ ρινοτμήτου, ἐν Κωνσταντινουπόλει»²⁰⁶. καὶ β) Τὴν 14ην Σεπτεμβρίου: «Μνήμη τῶν συνελθόντων ἁγίων Πατέρων ἐν τῇ ἀγία καὶ Οἰκουμενικῇ ἕκτη συνόδῳ, ἐπὶ βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, υἱοῦ δὲ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μικροῦ, τοῦ τὴν ρίνα τμηθέντος²⁰⁷, Γεωργίου²⁰⁸ τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως ἰθύνοντος καὶ Ἀγάθωνος τὴν Ρώμης· ἥτις συνηθροίσθη ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ Παλατίου, τῷ λεγομένῳ Ὠδάτου, ἀναθεματίσασα καὶ ἀποβαλοῦσα Σέργιον καὶ Πύρρον καὶ Πέτρον καὶ Παῦλον, ἐπισκόπους γενομένους Κωνσταντινουπόλεως, Μακάριον τὸν Ἀντιοχείας²⁰⁹ καὶ Κῦρον τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ Ὀνώριον τὸν Ρώμης, Στέφανόν τε καὶ τὸν λῆρον Πολυχρόνιον καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς· ἥτις ἐπὶ μὲν Κωνσταντίνου συνηθροίσθη, ἡ δὲ τῶν κανόνων ἔκδοσις ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ»²¹⁰.

Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν δύο τούτων Συναξαρίων προκύπτει ὅτι: 1)

καὶ 2001 γράφουν «Ἰουστίνου» ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ «Ἰουστινιανοῦ». Ὁ κῶδιξ 552 προσέτι ἔχει «γένονεν» (καὶ ὄχι «ἐγένετο»). Ὁ δὲ κῶδιξ 1037 (Ἔθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν) παραδίδει τὸ ἐξῆς Συναξάριον: «Μνήμη τῆς ἕκτης Συνόδου γενοῦσας ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου καὶ καθελούσης τοὺς μίαν θέλησιν λέγοντας ἔχειν τὸν Χριστὸν μετὰ σάρκωσιν, ἥτις συνέστη ἐν Κωνσταντινουπόλει».

206. Οἱ κῶδικες τῆς Ἔθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 552, 1029, 1034, 1035, 1037 καὶ 1038 διασφῶζουν καὶ τὸ κάτωθι Δίστιχον:

«Ἵπόστασιν μὲν Θεανθρώπου μίαν,
Διτταῖς δὲ γνῶθι καὶ θελήσεις καὶ φύσεις».

207. Οἱ κῶδικες τῆς Ἔθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν συνεχίζουσι ὡς ἐξῆς: «κατὰ Σεργίου Κωνσταντινουπόλεως, Μακροβίου τε τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Κύρου Ἀλεξανδρείας...».

208. Οἱ κῶδικες: 1029, 1032, 1034, 1037, 1038 καὶ 2004 γράφουσι: «Σεργίου» ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ «Γεωργίου».

209. Οἱ κῶδ. 1029, 1032 καὶ 1037 γράφουσι «Μακρόβιον τε τὸν Ἀντιοχέα» ἐνῶ οἱ κῶδ. 1033, 1034 καὶ 1038 ἔχουσι «Μακρόβιον τε τὸν Ἀντιοχείας».

210. Βλ. κῶδ. 1035 Ἔθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸν ὑπ' ἀριθ. 160, f. 317 (ια' αἰ.) κῶδ. τῆς Ἔθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν ἡ Μνήμη «τῶν ἁγίων Πατέρων ἐν τῇ ΣΤ' Συνόδῳ» ἄγεται τὴν 16ην Σεπτεμβρίου, ὁμοῦ μετὰ τὴν τῆς ἁγίας Εὐφημίας καὶ τελεῖται τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν Ὑψωσιν ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν κῶδικα καὶ ἡ Μνήμη τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου τελεῖται μόνον ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (αὐτόθι, f. 322). Κατὰ τὸν Συναξαριστὴν τοῦ Delehaie ἡ Μνήμη τῶν συνελθόντων ἐν τῇ ἀγία καὶ Οἰκουμενικῇ Ἑκτῇ Συνόδῳ ἄγεται τὴν 18ην Σεπτεμβρίου. Ὑπὸ τοῦ Delehaie μνημονεύονται καὶ Συναξάρια, καθ' ἃ ἡ ἑορτὴ αὕτη ἄγεται τὴν 14ην, ὡς καὶ τὴν 15ην τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Ἐνδιαφέρουσα ἐν προκειμένῳ εἶναι καὶ ἡ εἶδησις τοῦ Πέτρου Γ' Ἀντιοχείας (1052-1057), ἐξ ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Μιχαὴλ Κηρουλάριον, ὅτι τὸ 1009(;) ἐπὶ Σεργίου Β' (1001-1019) παρηκολούθησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς (τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν Ὑψωσιν), καὶ ὅτι κατ' αὐτὴν ἀνεγνώσθη ὁ Ὄρος(;) τῆς Συνόδου: «... καὶ ἀνάγνωθι τὰ περὶ τῆς ἕκτης συνόδου, ἥτις εἰώθη κυριακῇ μετὰ τὴν Ὑψωσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ ἀναγινώσκεισθαι» (Πρακτικὰ τῶν Ἀγίων καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἔκδ. Καλύβης Τιμίου Προδρόμου Ἱεράς Σιχῆτης Ἀγίας Ἀννης — Ἄγιον Ὄρος, Θεσσαλονίκη 1982, τόμ. Β', σελ. 384-385).

ἡ ἑορτὴ τῆς 23ης Ἰανουαρίου εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν Μνήμην τῆς ΣΤ' Οἰκου-
μενικῆς Συνόδου (εἰς τὸ Συναξάριον αὐτῆς δὲν παρατηροῦνται σημαντικαὶ
διαφοραί), 2) ἡ ἑορτὴ τῆς 14ης Σεπτεμβρίου εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τοὺς ἅ γ ἰ-
ο υ ς Πατέρας τῆς περιῆς ὁ λόγος Συνόδου. Πρὸς τοῦτοις αὕτη σχετί-
ζεται καὶ μετὰ τὴν λεγομένην Πενθέκτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, τὸ δὲ Συνα-
ξάριον αὐτῆς διαφέρει ἀπὸ κώδικος εἰς κώδικα καὶ περιέχει καὶ ἱκανὰς ἱστορι-
κὰς ἀνακριβείας: α) ὡς πρὸς τὴν συγγενικὴν σχέσιν μεταξὺ Κων/νου Πωγω-
νάτου καὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ρινοτιμήτου (ἡ ἀνακριβεία προῆλθε, προφανῶς,
ἐκ παραλείψεως ἐνὸς στίχου ὑπὸ ἀντιγραφείως τινός²¹¹· τὸ λάθος πρέπει νὰ
ἐγένετο εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν, καθόσον ἀπαντᾷ εἰς πολλοὺς κώδικας),
β) ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνῆλθεν
ἡ Σύνοδος (ἦτο δὲ πατριάρχης ὁ Γεώργιος καὶ ὄχι ὁ Σέργιος), καὶ γ) ὡς πρὸς
τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας (Μακάριος καὶ ὄχι Μακρόβιος)²¹².

Τὸ πληρέστερον τῶν Συναξαρίων εἶναι τὸ παραδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Πα-
τριακοῦ κώδικος 261 (f. 15v)²¹³: «Κυριακῇ μετὰ τὴν ὕψωσιν Μνήμην ἐπι-
τελοῦμεν τῶν ἁγίων Πατέρων, τῶν συνελθόντων ἐν τῇ ἁγίᾳ καὶ Οἰκουμε-
νικῇ ἕκτη συνόδῳ ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ βασιλίδι τῶν πόλεων, ἐπὶ τοῦ ἐν
εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, υἱοῦ Κωνσταν-
τίνου τοῦ δυσσεβοῦς, δισεγγόνου Ἡρακλείου, πατρὸς δὲ Ἰουστινιανοῦ τοῦ
μικροῦ τοῦ τὴν ρῖνα τμηθέντος, Γεωργίου τότε τὴν Κωνσταντινουπόλεως Ἐκ-
κλησίαν ἰθύνοντος καὶ Ἀγάθωνος τὴν Ρώμης. Ἡτις σύνοδος συνηθροίσθη ἐν
τῷ Τρούλλῳ τοῦ Παλατίου, τῷ λεγομένῳ Ὠάτῳ, ἀναθεματίσασα καὶ ἀποβα-
λοῦσα Σέργιον καὶ Πέτρον καὶ Πύρρον καὶ Παῦλον, ἐπισκόπους γενομένους
Κωνσταντινουπόλεως, Μακάριον τε τὸν Ἀντιοχείας καὶ Κῦρον τὸν Ἀλεξαν-
δρείας καὶ Ὠνώριον τὸν Ρώμης, Στέφανον καὶ Πολυχρόνιον καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς,

211. Τὸ Συναξάριον εἶχεν ἀρχικῶς οὕτω: «... ἐπὶ βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγω-
νάτου υἱοῦ Κωνσταντίνου τοῦ δυσσεβοῦς, δισεγγόνου Ἡρακλείου, πατρὸς δὲ Ἰουστινιανοῦ
τοῦ μικροῦ...». Ἐξέπεσεν ὅμως τὸ τμήμα: «Κωνσταντίνου τοῦ δυσσεβοῦς, δισεγγόνου Ἡ-
ρακλείου, πατρὸς», καὶ οὕτω ὁ υἱὸς (Ἰουστινιανὸς) ἐγένετο πατὴρ καὶ ὁ πατὴρ (Πωγω-
νάτος) υἱός!

212. Αἱ ἀνακριβείαι αὗται εἰσῆλθον καὶ εἰς τὸ ἐπίσημον σήμερον Μηναῖον τῆς Ἐκκλη-
σίας μας: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Μνήμη τῶν ἐν Ἀγίοις Πατέρων ἡμῶν τῶν συνελθόντων ἐν τῇ
ἁγίᾳ καὶ Οἰκουμενικῇ ἕκτη συνόδῳ ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου,
υἱοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ δευτέρου τοῦ καλουμένου Ρινοτιμήτου, Σεργίου τὴν Ἐκκλησίαν Κων-
σταντινουπόλεως ἰθύνοντος, καὶ Ἀγάθωνος τὴν Ρωμαίων. Ἡθροίσθη δὲ ἐν τῷ Τρούλλῳ
τοῦ Παλατίου, τῷ λεγομένῳ Ὠάτῳ, ἀναθέματι καθυποβαλοῦσα Σέργιον, καὶ Πύρρον, καὶ
Πέτρον, καὶ Παῦλον, ἐπισκόπους γενομένους Κωνσταντινουπόλεως· Μακρόβιον τε τὸν
Ἀντιοχείας, καὶ Κῦρον τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ Ὠνώριον τὸν Ρώμης, Στέφανόν τε καὶ Πολυ-
χρόνιον καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς. Ἡτις ἁγία Σύνοδος ἐπὶ μὲν τοῦ δηλωθέντος Κωνσταντίνου τοῦ
Πωγωνάτου συνηθροίσθη· ἡ δὲ τῶν κανόνων ἐκδοσις ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ».

213. Ὁ κώδιξ οὗτος περιέχει τὸν Συναξαριστὴν τοῦ Μαυρικίου.

μίαν θέλησιν καὶ ἐνέργειαν τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ φρονοῦντας καὶ λέγοντας· ἥτις ἐπὶ μὲν Κωνσταντίνου συνηθροίσθη, ἡ δὲ τῶν κανόνων ἔκδοσις ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ υἱοῦ (αὐτοῦ) γέγονεν»²¹⁴.

Ἡ εἶδησις, ὅτι ἡ ἑορτὴ δέον νὰ τελῆται ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἀποτελεῖ σοβαρωτάτην μαρτυρίαν περὶ τοῦ ἐπισήμου ἑορτασμοῦ τῆς παρουσίας Συνόδου ὑπὸ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Παρὰ ταῦτα ἡμεῖς εἰς οὐδένα κώδικα εὔρομεν Ἀκολουθίαν, ἀφιερωμένην εἰς τὴν Μνήμην αὐτῆς (14 Σεπτεμβρίου). Θὰ ἠδύνατό τις βεβαίως νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν ἀποδιδδομένην εἰς τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης γνωστὴν Ἀκολουθίαν. Ἄλλ', ὡς καὶ ἀλλαχοῦ παρατηροῦμεν, αὕτη δὲν εὑρίσκεται εἰς ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν ΣΤ' Οἰκουμ. Σύνοδον καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ συναχθέντας 170 θεοφόρους Πατέρας. Ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον συνδέει τὴν παροῦσαν Ἀκολουθίαν μὲ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνταῦθα ἑορτὴν εἶναι ἡ ἡμερομηνία, κατὰ τὴν ὁποίαν —συμφώνως πρὸς τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀγ. Σοφίας Θεσσαλονίκης— πρέπει νὰ ψάλλεται («Κυριακῇ μετὰ τὴν Ὑψωσιν»), ὡς καὶ τὸ Συναξάριον αὐτῆς. Βεβαίως, δὲν ἐλλείπουν ἐξ αὐτῆς ἀναφοραὶ τινες εἰς τὸ δόγμα τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου, πλὴν ὅμως αὗται δὲν εἶναι περισσώτεραι ἀπὸ ὅ,τι αἱ εἰς τὰ δόγματα τῶν λοιπῶν Συνόδων.

Ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν περὶ τὴν Μνήμην τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀναφερόμενοι εἰς τοὺς Κανόνας τῆς ἐν τῷ οἰκείῳ Μηναιῷ Ἀκολουθίας αὐτῆς, εἶπομεν ὅτι ὁ Κανὼν τοῦ Φιλοθέου ἀναφέρεται εἰς τὸ δόγμα τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἐπομένως σχετίζεται ἀμέσως μὲ τὴν παροῦσαν ἑορτὴν. Εἰς ἐπιβεβαίωσιν τούτου παραθέτομεν τροπάρια τινὰ ἢ ἀποσπάσματα τροπαρίων τοῦ Κανόνος τοῦ Φιλοθέου. Οὕτως, ἀναφερόμενος ὁ Ὑμνογράφος εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐξυμνουμένους Πατέρας καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων καταδικασθέντας αἰρετικούς, γράφει:

«Σέργιον καὶ Πύρρον τοὺς δεινοὺς, προστάτας
τῆς αἰρέσεως, Παῦλον καὶ Πέτρον καὶ τὸν
Θεόδωρον, γενναίως ἅμα σοφοὶ καθείλετε, τὴν
σεπτὴν στηρίζαντες, Ἐκκλησίαν ἔνδοξοι, Ἀπο-
στόλων Πατέρων τοῖς δόγμασιν»²¹⁵.

Εἰς ἕτερον σημεῖον ὡσαύτως γράφει:

«Μέγιστα φουσώμενον, Ὀνώριον πάνσοφοι . . . . .
. . . . .

214. Ἡ τελευταία πρότασις: «ἡ δὲ... γέγονεν» ἀναφέρεται εἰς τὴν λεγομένην Πενθέκτην Σύνοδον (691), ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς προέκτασις καὶ συνέχεια τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

215. Μηναιῶν Ἰουλοῦ, σελ. 71, β' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς.

καλῶς κατεστρέψατε, καὶ μετὰ τέλος τοῦτον ἀποκηρύξαντες, ὡς τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ θρόνου ἀνάξιον»²¹⁶.

Καὶ ἀλλαχοῦ:

«Ἐξηλέγχθη Παῦλος Πέτρος ὁμοῦ καὶ Θεόδωρος, σὺν τῷ Πύρρφῳ καὶ Σεργίῳ Ὀνώριος, σύγχυσι, τοῦ Χριστοῦ τῶν φύσεων, τῆς ἐνεργείας τῇ συγχύσει κατασκευάζοντες αἴσχιστα»²¹⁷.

Δὲν ἀπομένει, μετὰ ταῦτα, οὐδεμία ἀμφιβολία περὶ τοῦ ὅτι οἱ εὐφημούμενοι διὰ τοῦ Κανόνος τούτου Πατέρες εἶναι οἱ τῆς ἐν Τρούλλῳ Ἐκτῆς Οἴκουμ. Συνόδου, οἱ δὲ στηλιτευόμενοι αἰρετικοὶ οἱ ὑπ' αὐτῆς ἀναθεματισθέντες. Ἀλλὰ καὶ προκειμένου περὶ τοῦ θεσπισθέντος ὑπ' αὐτῶν (τῶν Πατέρων) δόγματος ὁ Φιλόθεος εἶναι σαφής:

«Ἴνα πλάνην πᾶσαν ἀναιδῆ, καλῶς καὶ βλασφημίαν, Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐξορίσωσιν ὁμοῦ, ἐνεργεῖαν θέλησιν οὐσιώδη, ἄκτιστον φέρειν τὸν Κύριον ἀνεῖπον, τὴν κτιστὴν δὲ πάλιν, ὡς Ἀνθρωπον καὶ Κτίστην»²¹⁸.

Ὁ Φιλόθεος ἦτο πεπειραμένος θεολόγος καὶ ὕμνογράφος²¹⁹. Ἐγνώριζε καλῶς τὸ δόγμα τῆς Συνόδου ταύτης καὶ ἐξυμνεῖ ἐπιτυχῶς τὰς δύο ἐν Χριστῷ θελήσεις καὶ ἐνεργείας, τὰς ὁποίας ἠρνοῦντο οἱ θιασῶται τῆς Χριστολογίας τοῦ Σεργίου. Οἱ Μονοθελῆται, κατ' αὐτόν, «τὰς διττὰς ἐνεργείας συγχέαντες, εἰς ἐνεργεῖαν τὴν μίαν καὶ ἀλλόκοτον»²²⁰ ἐδογματίσαν «ὑποστατικὴν» τὴν θέλησιν. Τοῦναντίον, οἱ θεοφόροι Πατέρες, «φυσικὴν» δεχόμενοι τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐνεργεῖαν²²¹, τῆς «ἀνάρχου» θεότητος τοῦ Κυρίου τὴν ἐνεργεῖαν (ὡς καὶ τὴν θέλησιν) συνάναρχον ἐδίδαξαν· ἐνῶ «τοῦ κτιστοῦ προσ-

216. Αὐτόθι, σελ. 72, γ' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς.

217. Αὐτόθι, δ' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς.

218. Αὐτόθι, σελ. 74, β' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς. Βλ. καὶ γ' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς:

«Ρῆμα θεῖον σχόντες ἐν χερσὶ, Πατέρες ὡς περ ξίφος, ἐχθροὺς τοὺς τῆς εὐσεβείας κατεπλήξατε καλῶς, ἐνεργεῖαν θέλησιν τοῦ Σωτῆρος, πάντα τε τούτου τὰ φυσικὰ προσφόρων, διπλᾶ προσειπόντες, καθάπερ καὶ τὰς φύσεις».

219. Περὶ τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου (1353-1354 καὶ 1364-1376) βλ. Β α σ. Δ ε ν τ ά κ η, Βίος καὶ Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Φιλοθέου (Κοκκίνου), Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἐπετ. Θεολ. Σχολῆς Ἀθηνῶν, ΙΖ' (1971), 513-638.

220. Μιηναῖον Ἰουλίου, σελ. 73, α' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς.

221. Αὐτόθι, γ' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς.

λήμματος», κτιστὴν τὴν ἐνέργειαν κατήγγειλον· καὶ ὠμολόγησαν εὐθαρσῶς: «ἐν διπλῇ φύσει ὄν ἕνα Χριστόν»²²². Ἀλλαχοῦ, ὡς εἶδομεν, γράφει: Οἱ «Πατέρες ... ἐνέργειαν θέλησιν οὐσιώδη ἄκτιστον φέρειν τὸν Κύριον ἀνεῖπον, τὴν κτιστὴν δὲ πάλιν, ὡς ἄνθρωπον καὶ Κτίστην»²²³. Σημαντικὴν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου θεωροῦμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ γ' στιχ. προσομοίου (Ποιητῆς τῶν στιχ. προσομοίων τοῦ Ἑσπερινοῦ πρέπει νὰ εἶναι ὁ Φιλόθεος):

«Ἄκτιστον ἐκήρυξαν, οἱ θεοφόροι συμφώνως, τὴν θεῖαν ἐνέργειαν, καὶ τὴν θεῖαν θέλησιν τοῦ πτωχεύσαντος, τὸν ἐμὸν ἄνθρωπον, τῇ σαρκὶ νείμαντες, τὸ κτιστὸν τῆς ἐνεργείας τε, καὶ τῆς θελήσεως, φύσεως φυγόντες τὴν σύγχυσιν, ἐμφρόνως οἱ μακάριοι, ὑποστατικὴν τε διαίρεσιν· οὓς ἐν ἐτησίοις, τιμῶντες οἱ πιστοὶ ταῖς ἑορταῖς, Χριστὸν συμφώνως δοξάζομεν, τὸν αὐτοῦς δοξάσαντα»²²⁴.

Κατὰ τὸν Ὑμνογράφον ἡμῶν οἱ Πατέρες, τῶν ὁποίων οἱ πιστοὶ τὴν ἐτήσιον μνήμην ἑορτάζουν, ἀποδεχθέντες τὴν ἐν τῷ Χριστῷ ὑπαρξίν δύο θελήσεων καὶ δύο ἐνεργειῶν «πάντα τε τούτου τὰ φυσικὰ (ἐνν. τὰ ιδιώματα ἐκατέρας τῶν φύσεων) προσφόρως διπλᾶ» προσεῖπον, «καθάπερ καὶ τὰς φύσεις»²²⁵. Ἐν παιητικῇ δὲ ἐξάρσει διατελῶν οὗτος καὶ ἐν ἐπιγνώσει ὧν τῆς σπουδαιότητος τοῦ δόγματος τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (τῆς ἀποδοχῆς δηλαδὴ ἐν Χριστῷ δύο φυσικῶν θελήσεων καὶ δύο φυσικῶν ἐνεργειῶν) καὶ

222. Αὐτόθι, σελ. 71, γ' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς. Βλ. καὶ α' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς: «Ἀποστόλων τε καὶ Προφητῶν, ὡς ἐξ ὀρητηρίου, Πατέρες κεινημένοι, τῆς ἐνθέου διδαχῆς, ἐκήρυξαν λέγοντες· Εἷς ὑπάρχει Κύριος πάντων, Χριστὸς ἐν ὑποστάσει, διπλοῦς τὰς φύσεις, ὁμοῦ καὶ ἐνεργείας».

223. Αὐτόθι, σελ. 74, β' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς.

224. Αὐτόθι, σελ. 69. Βλ. καὶ σελ. 75, γ' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς: «Ἄπαν δυσσεβείας πρόβλημα, προφητικῶς Πατέρες καλῶς ἐλύσατε, τὴν διαφορὰν, τῆς ἐνεργείας διδάξαντες, φυσικὴν ἀδιαίρετον ἄκτιστον, ἀξίως προσειπόντες καὶ πανουργὸν καὶ παντοδύναμον».

225. Αὐτόθι, σελ. 74, γ' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς. Βλ. καὶ γ' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς: «Ἄκτιστον φύς, καὶ ζῶν ἄθνατον, κατανοήσαντες Θεόν, ὑπὲρ ταῦτα τοῦτον καλῶς πᾶσιν, ἐκηρύξατε, φύσεως κατώτερα, τὰ φυσικὰ ιδιώματα, τὰ συμφυῆ ἐγνωότες, ὁμοῦ καὶ ἀδιαίρετα».

τῆς σημασίας αὐτοῦ πρὸς «θεογνωσίαν»²²⁶, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν θέωσιν τοῦ ἀνθρώπου ²²⁷, ἀπευθυνόμενος εἰς τὴν τοῦτο θεσπίσασαν Σύνοδον τῶν Πατέρων, ψάλλει ἢ —τὸ ὀρθότερον— συμπάλλει μετὰ μυριάδων εὐσεβῶν χειλέων ὄλων τῶν ἐποχῶν:

«Ὡς καλλίστη καὶ λαμπρὰ τῶν Πατέρων ἡ Σύνοδος· τὸν ἀπλοῦν γὰρ Ἰησοῦν ἐκμαθοῦσα καὶ σύνθετον, ὡς Θεὸν καὶ Ἄνθρωπον, διπλᾶς αὐτοῦ τὰς ἐνεργείας, πᾶσι κηρύττει τοῖς πέρασιν»²²⁸.

Παρατηρητέον δὲ ὅτι τὸ δόγμα περὶ τῶν δύο ἐν Χριστῷ ἐνεργειῶν ὁ Φιλόθεος τὸ βλέπει ὑπὸ τὴν «προοπτικὴν» τῆς Παλαμικῆς θεολογίας. Τοῦτο εἶναι ἐμφανέστατον, μέχρι τοιοῦτου σημείου μάλιστα, ὥστε ὁ ἀναγνώστης τοῦ Κανόνος νὰ σχηματίσῃ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ Ὑμνογράφος ἀπεσκοπεῖ δι' αὐτοῦ εἰς τὴν δικαίωσιν τῆς παλαμικῆς θεολογίας (περὶ ἀκτίστου φωτὸς — ἀκτίστου θείας ἐνεργείας, διακρινομένης τῆς θείας φύσεως) ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δόγματος τῆς ἐν Τρούλλῳ ΣΤ' Οἴκουμ. Συνόδου, ὁποῦθεν ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του διὰ τὴν ἀναβίωσιν τῆς ἐορτῆς αὐτῆς. Τοιοῦτον ἐνδιαφέρον, ὡς εἶδομεν, ἐπέδειξε καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς προβολῆς τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως καὶ τῆς καταδικῆς τῆς ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας νοθεύσεως αὐτοῦ διὰ τῆς προσθήκης τοῦ Filioque. Ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Φιλοθέου σταχυολογοῦμεν τροπάρια τινὰ εἰς ἐπίρρωσιν τῶν ἀνωτέρω:

«Στόμα τοῦ Θεοῦ γενόμενοι, ταῖς ἐνεργείαις μόναις καὶ ταῖς ἐκλάμψεσι, μεθεκτὸν αὐτόν, ὡς ἀγαθὸν ἐκηρύξατε, τὸν τῇ φύσει ἀπρόσιτον Ἄγιοι· ὅθεν ὑμᾶς ἀξίως, ὡς εὐεργέτας μακαρίζομεν»²²⁹.

«Ἰδεῖν οἱ ποθοῦντες τὰς αὐγάς, τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, καὶ τὴν ἀνέσπερον θείαν ἔλλαμψιν,

226. Αὐτόθι, σελ. 71, γ' τροπ. τῆς α' φδῆς:

«Νόμοις πειθαρχοῦντες θεϊκοῖς, οἱ θεοφόροι Πατέρες ἐδίδαξαν, κατ' οὐσίαν ἄγνωστον, τὸν Ποιητὴν ἀπάντων χρηματίζοντα, ἐνεργείαις μόναις καλῶς νοεῖσθαι τοῖς βλέπουσι».

227. Αὐτόθι, σελ. 75, δ' τροπ. τῆς θ' φδῆς.

228. Αὐτόθι, σελ. 72, β' τροπ. τῆς ε' φδῆς.

229. Αὐτόθι, σελ. 75, δ' τροπ. τῆς θ' φδῆς. Βλ. καὶ δ' τροπ. τῆς α' φδῆς (άνωτ,

σημ. 226).

πηγῆ προσδράμωμεν τῇ τῆς χάριτος, τῇ Μητρὶ τοῦ κτίσαντος...»²³⁰.

«Λόγον ἐνυπόστατον, Παρθένε γεννήσασα, Θεοῦ καὶ φῶς ἀληθινόν, τοὺς ὀφθαλμοὺς μου τῆς ψυχῆς, διάνοιξον δέομαι, καὶ τῆς ἐκεῖθεν αἴγλης μέτοχον ποίησον...»²³¹.

Αἱ θεολογικαὶ θέσεις τοῦ Ὑμνογράφου περὶ «μεθεκτοῦ» μὲν τοῦ Θεοῦ («ταῖς ἐνεργεῖαις μόνον καὶ ταῖς ἐκλάμψεσι», ἀπροσίτου δὲ «τῇ φύσει», ἀγνώστου «κατ' οὐσίαν»), μόνον δὲ ταῖς ἐνεργεῖαις, ταῖς αὐγαῖς τῆς Χάριτος τοῦ Πνεύματος, τῇ θείᾳ ἐκλάμψει καὶ τῇ ἐκεῖθεν αἴγλη γνωστοῦ, ἀλλὰ καὶ ὀρατοῦ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς, ὡς θείου καὶ ἀδύτου φωτός, καθὼς καὶ οἱ χρησιμοποιοῦμενοι ὑπ' αὐτοῦ ὄροι: φῶς,²³² αἴγλη (τοῦ φωτός)²³³, ἔλλαμψις²³⁴, ἄκτιστος ἐνέργεια—κτιστὴ ἐνέργεια²³⁵, ἄκτιστον φῶς²³⁶ κ.λπ., φέρουν ἡμᾶς εἰς τὴν καρδίαν τῆς παλαμικῆς θεολογίας. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ περὶ τοῦ διστίχου τοῦ Συναξαρίου:

«Πόλου νοητοῦ ἀστέρες σελασφόροι
'Ακτίσιν ὑμῶν φωτίσατέ μοι φρένας»²³⁷.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον ὁ Κανὼν τοῦ Φιλοθέου καὶ τὸ ἀνωτέρω δίστιχον ἄσχετα μὲ τὴν Μνήμην τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀλλ' ἄσχετα καὶ ξένα πρὸς αὐτὴν εἶναι καὶ τὰ στιχηρὰ προσόμοια τοῦ Ἑσπερινοῦ, τὰ ὁποῖα, ὡς ἤδη εἶπομεν, πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὸν Φιλόθεον, ἔνεκα τῆς στενῆς δογματικῆς ἐνότητος αὐτῶν μετὰ τοῦ Κανόνος. Ταῦτα (Κανὼν, δίστιχον καὶ στιχ. προσ.), ἐπομένως, κακῶς συνδέονται μὲ τὴν Μνήμην τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, καθόσον ἡ θέσις αὐτῶν εἶναι εἰς τὴν Μνήμην τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου. Ἀλλὰ τότε διατί τὸ ὑμολογικὸν τοῦτο ὑλικὸν συνεδέθη μὲ τὴν Μνήμην τῶν 630 θεοφόρων Πατέρων; Ἀπάντησις πειστικὴ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο

230. Αὐτόθι, σελ. 71, Θεοτοκίον τῆς γ' ᾠδῆς.

231. Αὐτόθι, σελ. 72, Θεοτοκίον τῆς δ' ᾠδῆς. Βλ. καὶ σελ. 73, Θεοτοκίον τῆς ε' ᾠδῆς.

232. Αὐτόθι, σελ. 71, Θεοτοκίον τῆς α' ᾠδῆς· σελ. 72, α' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς καὶ Θεοτοκίον τῆς δ' ᾠδῆς· σελ. 73, Θεοτοκίον τῆς ε' ᾠδῆς· σελ. 74, δ' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς.

233. Αὐτόθι, σελ. 72, Θεοτοκίον τῆς δ' ᾠδῆς.

234. Αὐτόθι, σελ. 71, Θεοτοκίον τῆς γ' ᾠδῆς· σελ. 72, Θεοτοκίον τῆς ε' ᾠδῆς.

235. Πρβλ. σελ. 69, γ' στιχ. προσόμοιον· σελ. 75, γ' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς· σελ. 74 β' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς καὶ σελ. 71, γ' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς.

236. Αὐτόθι, σελ. 74, γ' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς.

237. Αὐτόθι, σελ. 74.

δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, τοῦλάχιστον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χειρογρ. πηγῶν, τὰς ὁποίας εἶχομεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν, διὸ καὶ θὰ κινηθῶμεν εἰς τὸν χῶρον τῶν ἐκδοχῶν· δύο δὲ ἐκδοχὰς θεωροῦμεν ὡς δυνατάς. Κατὰ τὴν πρώτην, ἡ ΣΤ' Οἰκ. Σύνοδος ἐωρτάζετο ποτε ἀμέσως μετὰ τὴν Δ' Οἰκ. Σύνοδον καὶ ἐπειδὴ συνέπιπτεν ἐνίοτε ἡ τέλεισις τῆς Μνήμης αὐτῶν, (λόγω τῆς μεταθέσεώς των εἰς Κυριακὴν), αἱ δύο ἐορταὶ συνεχωνεύθησαν. Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς αὐτῆς θὰ ἠδύναντο νὰ προσαχθοῦν: α) ἡ εἰδήσις τοῦ Σιναιτ. κώδ. 548, ὅτι τὴν ἐπομένῃ Κυριακῇ τῆς τελέσεως τῆς Μνήμης τῶν χλ' Πατέρων τελεῖται ἡ τῶν θεοφόρων Πατέρων, οἱ ὅποιοι ἀνεθεμάτισαν τὸν Σέργιον (δηλ. τῶν Πατέρων τῆς ΣΤ' Οἰκ. Συνόδου), καὶ β) ἡ εἰδήσις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 647 (f. 153v) κώδικος τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, καθ' ἣν τὴν 16ην Ἰουλίου «ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς στ' Συνόδου». Αἱ εἰδήσεις αὗται ἀφήνουν ὄντως νὰ σχηματισθῇ ἡ ἐντύπωσις ὅτι εἰς τοπικὴν τινα Ἐκκλησίαν, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ἐτελεῖτο ἡ τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου. Ἡ λύσις ὅμως αὕτη, παρὰ τὴν εὐλογοφάνειάν της, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ, τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἐκτὸς καὶ ὑπάρξουν σαφέστεραι μαρτυρίαι ἐκ τῆς περαιτέρω ἐρεύνης τῶν χειρογράφων πηγῶν. Ἡ μαρτυρία τοῦ ἀνωτέρω Σιναιτ. κώδ. (548) ἐξουδετεροῦται ἐκ τῆς ἀντιστοίχου μαρτυρίας τοῦ Πατριτικοῦ (266), συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ τιμωμένη ἀμέσως μετὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδος εἶναι ἡ Ε', ἥτις ἀνεθεμάτισε τὸν Σεβήρον. Ἡ διαφορὰ δὲ αὕτη ἀποδοτέα, ὡς ἤδη ἔχομεν εἶπει, εἰς λάθος τοῦ συντάκτου ἢ ἀντιγραφέως τινὸς τοῦ κώδικος, ὅστις ἔγραψε Σεργίου ἀντὶ Σεβήρου. Ἐπίσης καὶ ἡ εἰδήσις τοῦ κώδικος τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ, ἐπειδὴ δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἐτέρωθεν. Αὕτη φαίνεται ὅτι ὀφείλεται εἴτε εἰς λάθος τοῦ συντάκτου τοῦ κώδικος, ὅστις ἔγραψε «τῆς στ' Συνόδου» ἀντὶ «τῶν ἕξ Συνόδων», εἴτε εἰς ἐπίδρασιν ἐκ τῆς ἀντιστοίχου εἰδήσεως τοῦ Σιναιτ. κώδικος 548 (βλ. καὶ κατωτ. σημ. 319).

Κατὰ τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν ἡ ἐορτὴ, σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, καὶ ἐπειδὴ τὸ ἑαυτῆς δόγμα εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον συνάρτησιν πρὸς τὸ δόγμα τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμ. Συνόδου, ἀπώλεσε τὴν ἰδιαιτερότητά της καὶ ἐταυτίσθη μετ' ἐκείνης ἐορτολογικῶς. Εἰς ἐπίρρωσιν τούτων ἐπαναλαμβάνομεν δύο ἤδη γνωστὰ τροπάρια τοῦ («Δευτέρου») Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου:

«Καταισχυνέσθω πρόσωπα καὶ φιμούσθω τὰ στόματα, τῶν μὴ κηρυττόντων ἐν δυσὶ ταῖς φύσεσιν, ἀτμήτως ἀτρέπτως τε καὶ ἀσυγχύτως ἕνα Ἰῶν» οἱ γὰρ εὐσεβεῖς, πάντες κοινῶς συμφρονοῦμεν, κατ' ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο, ἐνεργεῖν τε καὶ θέλειν,

Χριστὸν οὐ μὴν προσώποις, κατ' ἄμφω δὲ τὰς φύσεις)»²³⁸.

«Ὁ μὴ κηρύττων ἐν δυσὶ ταῖς φύσεσι, καὶ ἐνεργείαις Χριστὸν, τὸν τοῦ Πατρὸς Λόγον, σχοίη τὸ ἀνάθεμα· ἡ γὰρ τετάρτη Σύνοδος, τῶν Ἀγίων Πατέρων, ἐμφρόνως οὕτως ἐθέσπισε. Πάντες οὖν αὐτοὺς μακαρίσωμεν»²³⁹.

Ἐγνωρίσαμεν δὲ ὅτι ἡ ἑορτὴ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐξειλίχθη εἰς ἑορτὴν τῆς Συνάξεως τῶν στ' Συνόδων. Ἡ νέα αὕτη μορφή τῆς ἑορτῆς κατέστησεν εὐκολωτέραν τὴν προσέγγισιν καὶ τελικῶς τὴν συγχώνευσιν τῶν ἑορτῶν τούτων, ὅχι μόνον διὰ τὴν ὀπτικὴν καὶ ἀκουστικὴν προσέγγισιν αὐτῶν (Σύναξις τῶν στ' Συνόδων — Σύναξις τῆς στ' Συνόδου· Μνήμη τῶν Πατέρων τῶν στ' Συνόδων — Μνήμη τῶν Πατέρων τῆς στ' Συνόδου), ἀλλὰ καὶ δι' ἐσωτερικοὺς λόγους. Ἡ Ἀκολουθία τῆς Συνάξεως τῶν ἐξ Συνόδων, ὡς θὰ ἰδωμεν, ἐξαιρεῖ τὴν δογματικὴν ἐνότητα καὶ ἀκολουθίαν τῶν ἐξ Οἴκουμ. Συνόδων καὶ ἰδιαιτέρως προβάλλει τὸ δόγμα τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων καὶ ἐνεργειῶν. Ἄλλ' αὐτὸς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο καὶ ὁ σκοπὸς τῆς Ἀκολουθίας τῆς ΣΤ' Οἴκουμ. Συνόδου; Ἐπειδὴ, λοιπόν, ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπετυγχάνετο, διὰ τῆς τελέσεως τῆς ἑορτῆς τῆς Συνάξεως τῶν ἐξ Συνόδων, δὲν ὑφίστατο εἰδικὸς λόγος διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης τῶν συναχθέντων ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 681 Θεοφύρων Πατέρων ἢ τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου. Ἄλλωστε τοῦτο παρατηρεῖται καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον.

Μετὰ ταῦτα, ἀναποφεύκτως, θὰ τεθῆ τὸ ἐρώτημα: Ἀφοῦ ὁ Κανὼν τοῦ Φιλοθέου ἀνήκει θεματικῶς εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς, πῶς συνεδέθη οὗτος μὲ τὴν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου; Πρὶν ἢ δώσωμεν ἀπάντησιν τινα εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι α) εἰς οὐδένα κώδικα, ἐξ ὧν ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης μελέτης, συνηντήσαμεν τὸν ἀνωτέρω Κανόνα, β) θεωροῦμεν ὡς ἀδύνατον νὰ συντάξεν ὁ Φιλόθεος τοῦτον, ὡς «συμπλήρωμα» τοῦ Κανόνος τῆς ἑορτῆς τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς (ἐὰν ὁ Φιλόθεος ἦτο τεταγμένος ὑπὲρ τοῦ συνεορτασμοῦ τῶν Δ' καὶ ΣΤ' Οἴκουμ. Συνόδων, θὰ ἐδηλοῦτο τοῦτο τουλάχιστον ὑπὸ τοῦ Συναξαρίου· παρατηρητέον δὲ πρὸς τούτους, ὅτι καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας ἐκείνας περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀπαντᾷ ἡ τέλεσις τῆς Μνήμης τῆς Δ' Οἴκουμ. Συνόδου—ἀπὸ τοῦ ιγ' ἔως καὶ τοῦ ιστ' αἰῶνος—δὲν εὐρίσκομεν εἰς τοὺς ἀντιστοιχοὺς κώδικας τὸν Κανόνα

238. Μηναῖον Ἰουλίου, σελ. 74, α' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς.

239. Αὐτόθι, σελ. 71, γ' τροπ. τῆς α' ᾠδῆς. Εἰς τὸ δόγμα τῆς παρούσης Συνόδου ἀναφέρονται καὶ τὰ τροπ.: β' τῆς γ' ᾠδῆς· β' τῆς δ' ᾠδῆς· β' τῆς ε' ᾠδῆς· β' τῆς ε' ᾠδῆς· β' τῆς ε' ᾠδῆς· καὶ α' τῆς ζ' ᾠδῆς.

τοῦ Φιλοθέου) καὶ γ) ὡς καὶ ἀλλαχοῦ παρατηρήσαμεν, ὁ παρῶν Ὑμνογράφος δι' αὐτοῦ (τοῦ Κανόνος) ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν καὶ δικαίωσιν τῆς παλαμικῆς θεολογίας, βαίνων ἐπὶ τοῦ σταθεροῦ καὶ ἀσφαλοῦς ἐδάφους τῆς θεολογίας τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς. Ἐντεῦθεν καὶ θεωροῦμεν ὡς μᾶλλον βέβαιον, ὅτι οὗτος συνέταξε τὸν Κανόνα τοῦτον, καθὼς καὶ τὰ ἀντίστοιχα στιχ. προσόμοια, εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ συναχθέντων 170 θεοφόρων Πατέρων, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ, ὅπως ἴδῃ ἀναβιοῦσαν τὴν σχετικὴν ἐορτὴν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ εὐρύτερα ἐκκλησιαστικὴ συνείδησις παρέμεινε στερρῶς προσκεκολλημένη εἰς τὴν διαμορφωθεῖσαν παράδοσιν τῆς τελείσεως τῆς Συνάξεως τῶν ἑξ Συνόδων (τὴν 16ην Ἰουλίου), ἡ προσπάθεια τοῦ Φιλοθέου, ὡς καὶ ἡ τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης, δὲν ἔσχεν ἐπίδρασιν τινά. Τοῦναντίον μάλιστα, τὸ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἄριστον ὑμνολογικὸν ὑλικὸν τοῦτο, ὡς μὴ ἔδει, προσηρτήθη μεταγενεστέρως εἰς τὴν Ἀκολουθίαν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς εἴτε ἀπὸ ἄγνοιαν γραφέως τινὸς κωδίκων, εἴτε διότι ἐκρίθη σκόπιμον νὰ διασωθῇ τοῦτο καὶ νὰ προσδοθῇ ἔτι μᾶλλον κῦρος εἰς τὰς ἐν αὐτῷ ὠραίας θεολογικὰς ἰδέας τοῦ Ὑμνογράφου, καθόσον μάλιστα ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀτονῆσει ἡ κατ' ἰδίαν τέλεσις τῆς Μνήμης τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου.

Ἄλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ ἐν χρήσει Μηναίου ἀποσιώπησις τῆς Συνάξεως τῶν ἑξ Συνόδων καὶ ἡ ταυτόχρονος ἐπανεισαγωγὴ τῆς Μνήμης τῶν 630 θεοφόρων Πατέρων ἀπαιτοῦν, νομίζομεν, καὶ τὴν ἀναβίωσιν τῆς τελείσεως τῆς Μνήμης τῶν 170 θεοφόρων Πατέρων τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου κατὰ τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν Ὑψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Οἱ ἀνωτέρω δὲ περιγραφέντες ὕμνοι τοῦ Φιλοθέου θὰ εὔρουν οὕτω τὴν πλήρη καταξίωσίν των καὶ θὰ παύσῃ καὶ τὸ παρατηρούμενον ἄτοπον, νὰ ψάλλωνται δηλ. οὔτοι εἰς ἐορτὴν παντελῶς ἄσχετον πρὸς αὐτοὺς καὶ ξένην πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἐξυμνουμένας καὶ προβαλλομένας ἀληθείας τῆς πίστεως.

(Συνεχίζεται)